

zacemi strany, že se sjezd ve stanoveném termínu bude konat. Uvádělo se v něm mj.: „*Sme presvedčení, že vyjdeme z konferencie nielen zjednotení, ale uspokojíme aj robotníctvo, keď tu konečne naznačíme a ustálime smer nášho celého budúceho hnutia.*“ Delegáti marxistické levice na martinské stranické konferenci přijali PRAVDU CHUDOBY za svůj tiskový orgán a XIII. sjezd sociálně demokratické strany dělnické, který se konal v září 1920 v Praze, ji prohlásil za orgán celé strany pro Slovensko. Tehdy se vytvořil ústřední a slovenský tiskový výbor marxistické levice, který měl řídit stranický tisk v souladu s programem Komunistické internacionály a uskutečňovat tak „*úplnou přeměnu výchovy slovem a tiskem ve směru třídní a revoluční taktiky*“.

PRAVDA CHUDOBY významnou měrou přispěla k diferenciacnímu a krystalizačnímu procesu v dělnickém hnutí na Slovensku. Cesta, na kterou vstoupil revoluční proletariát na sjezdu v Lúbochni v lednu 1921, byla dovršena na ustavujícím sjezdu Komunistické strany Československa v květnu 1921. PRAVDA CHUDOBY a HLAS LUDU se staly tiskovými orgány KSČ na Slovensku. PRAVDA CHUDOBY tuto historickou událost přivítala slovy: „*Nuž vítaj nám, ty pevná Nádej, nekompromisná a priama bojovníca za lepší život, pokoj a blaho naších detí na tejto ceste — Komunistická strana Československa!*“

České listy marxistické levice

V českých zemích se první kritické hlasy proti oportunistickému vedení Čs. sociálně demokratické strany dělnické ozvaly již brzy po vzniku Československé republiky, na XII. sjezdu strany v prosinci 1918. Postupně se ve straně formovala marxistická levice, k níž se hlásila převážná většina členstva, zejména v průmyslových oblastech s velkou koncentrací proletariátu — na Kladensku, Brněnsku, Ostravsku, v severních Čechách. Na pozice marxistické levice se postupně stavěly i tiskové orgány strany, především ty, které vycházely ve jmenovaných revolučních centrech.

Prvním z krajských listů, který se ztotožnil se stanovisky levice již počátkem roku 1919, byl kladenský sociálně demokratický časopis SVOBODA. Kladno bylo nejrevolučnějším střediskem dělníků v Čechách a vliv SVOBODY tu byl značný. List mj. napomáhal po organizační, ale zvláště po ideové stránce při zakládání dělnických rad, jejichž průkopníkem bylo v této době právě Kladno. Od začátku roku vycházela SVOBODA za redakce Ant. Zápotockého a Al. Muny již třikrát týdně a vedení levice uvažovalo dokonce o tom, že by se tento list, vydávaný v blízkosti Prahy, mohl stát deníkem a jejím ústředním tiskovým orgánem.

Dalším důležitým dělnickým centrem bylo Brno, kde již mnoho let vycházela ROVNOST. Zásluhou Jos. Hybeše, který měl stále ještě pověst největšího radikála v sociální demokracii, jakož i dalších revolučních žurnalistů přihlásila se i její redakce již počátkem roku 1919 k zásadám levice. Tlumočnickem názorů

levice byl dále ostravský DĚLNICKÝ DENÍK, hodonínské SLOVÁCKO, k levici se přihlásila TÝDENNÍ KRONIKA, časopis mládeže MLADÝ KOMUNISTA a ještě další listy, např. Neumannův ČERVEN. Spolubojovníky českých a slovenských levicových listů za splnění nejzávažnějšího úkolu dělnického hnutí v této době – založení komunistické strany, byly také levicové orgány německé (liberecký VORWÄRTS, řízený K. Kreibichem, bratislavské VOLKSSTIMME), maďarské (KASSAI MUNKÁS, MUNKÁS ÚJSÁG), ukrajinské (PRAVDA, později KARPATSKAJA PRAVDA) a polské (GLOS ROBOTNICZY).

Vedle těchto listů, které zatím přecházely k levému křídlu ve straně živelně, vznikaly už programově listy nové. Např. na Moravě z podnětu dr. B. Šmerala začala vycházet třebíčská JISKRA, která měla nejen název, nýbrž i motto v záhlaví podle leninské JISKRY z počátku století „Z malé jiskry velký oheň bývá“. Počátkem března 1919 vznikla v Plzni PRAVDA, od samého počátku své existence orgán levice, která však byla brzy na zákrok reformistů zastavena.

Přestože levice v rozhodujících centrech získala stranické listy poměrně brzy a založila i listy nové, chyběl jí ústřední tiskový orgán, s jehož pomocí by se mohla koncepčně stmelit a ideově vyzbrojit. Až dosud jim bylo totiž stále ještě PRÁVO LIDU, v němž si přes účast některých pokrokových redaktorů udržela rozhodující vliv pravice a pro jejího oponenta a kritika tu záhy nebylo místa. Po jednáních, jež jsme uvedli v souvislosti se vznikem slovenské PRAVDY, začala levice vydávat centrální týdeník s názvem SOCIÁLNÍ DEMOKRAT. Již jeho první číslo z 28. února 1919 dalo jasně najevo rozhodnutí skoncovat s reformistickou, koaliční politikou pravicových vůdců strany. V článku „Slovo úvodem“ čteme mj. tato slova: „... Pro nás není revoluční vývoj zastaven dnem 28. října. Pro nás neznamená ustavení samostatnosti konec dějin. Pokládáme za nutné, aby proletariát hnal revoluční vývoj přes hlavy majetné vrstvy a přes cíle její dále. Jsme rádi, že došlo k zřízení republiky, ale naším cílem není jenom republika buržoazně demokratická, nýbrž republika socialistická...“.

Svým nekompromisním stanoviskem zaujal SOCIÁLNÍ DEMOKRAT mezi soudružskými krajskými listy ihned úlohu organizačního a ideového centra, sjednocoval je kolem sebe politicky i takticky. Dával jim ideovou koncepci, byl pro ně, zejména v počátcích, pramenem teoretických znalostí tím, že věnoval pozornost marxisticko-leninské literatuře. Krajské listy znamenaly pro ústřední tiskový orgán zase důležitou základnu při převádění revolučních zásad do konkrétního boje proletariátu. Svým zásadovým postupem získával SOCIÁLNÍ DEMOKRAT záhy oblibu u dělnických čtenářů, stal se však také nebezpečným odpůrcem jak listů buržoazních, tak reformistických. S nimi vedla redakce principiální polemiky, které byly pro čtenáře výbornou politickou školou.

Odpovědným redaktorem SOCIÁLNÍHO DEMOKRATA po celé dva roky jeho existence byl Václav Šturo, oficiálním vydavatelem za XIV. kraj sociální demokracie – Žižkov František Toužil. Redakci řídil dr. B. Šmeral, v době jeho nepřítomnosti od léta 1919 do ledna 1920 dělnický novinář a básník Ant. Macek. Díky jejich úsilí podařilo se získat široký okruh kvalifikovaných

spolupracovníků, mezi něž patřil např. J. Hybeš, J. Haken, Ant. Zápotocký ad.⁸⁵⁾

Přestože SOCIÁLNÍ DEMOKRAT vycházel poměrně krátce — do dubna 1921 — vykonal pro revoluční dělnické hnutí neocenitelnou práci. Byl ve své době prakticky prvním listem, jehož redakce pochopila, že proletariát může sjednotit a přivést ke konečnému cíli revolučního boje — k socialismu, jediné systematické uvědomovací práce, tj. důsledná agitace a propaganda. Jako hlavní mluvčí levice mohl na sebe vzít také úkol a odpovědnost sjednotitele členských mas sociální demokracie, úkol organizačního centra s vlastním programem a s určitou, i když ještě ne zcela jasnou ideologickou koncepcí. Plnil tedy již cílevědomě základní funkce listu nového typu — kolektivního agitátora, propagandisty a organizátora.

Redakce kolem listu nejprve vybudovala debatní politický klub. S pomocí teoretiků a politiků levice, jakož i nižších dělnických funkcionářů, kteří se v klubu soustřeďovali a spolupracovali s listem, šířil SOCIÁLNÍ DEMOKRAT mezi dělnictvem základní myšlenky proletářské revoluce, vštěpoval jim základy marxistického pojetí třídního boje a objasňoval dějinnou úlohu proletariátu v konečné fázi revoluce — při uskutečnění diktatury proletariátu. Seznamoval dělnické masy s marxisticko-leninskou revoluční terminologií a vysvětloval jim obsahovou stránku těchto pojmů, učil je však také užívat revolučních metod v praxi a aplikovat je na tehdejší politické poměry. Diktaturu proletariátu charakterizoval jako převrat, který bude vycházet a odpovídat specifickým podmínkám dělnického hnutí u nás.

Na základě těchto pohledů na diktaturu proletariátu seznamoval list čtenáře s průběhem Velké říjnové socialistické revoluce v Rusku a s existencí i politickým systémem prvního socialistického státu na světě. Tyto objektivní informace byly převratným, dosud ojedinělým revolučním činem, zvláště když se v materiálech o Rusku postupem doby — úměrně s růstem vlivu Komunistické internacionály u nás — začalo kromě pouhého informování objevovat už také třídní hodnocení. SOCIÁLNÍ DEMOKRAT přinášel rovněž zprávy o revolučních zápasech ostatních levicových dělnických stran v Evropě. Posiloval tak internacionální vědomí a cítění našeho proletariátu, jeho sebevědomí a důvěru ve vlastní síly, vyplývající z pocitu mezinárodní proletářské sounáležitosti. Tyto materiály nesporně sloužily jako „názorné politické vyučování“; redakce je zařazovala také proto, aby náš proletariát pochopil, že za socialistické přeměny v republice je třeba s buržoazií i s reformismem nekompromisně bojovat. Nikoli tedy „čekat na socialismus“, který přijde cestou shora, cestou reformu a koalice s buržoazií.

Cílevědomá agitátorská a propagandistická činnost listu přinesla za jediný

⁸⁵⁾ Není jistě bez zajímavosti, že mezi nejhorlivější stoupence formující se levice v sociální demokracii a mezi velmi aktivní autory Sociálního demokrata patřil po několika měsících i Jos. Stivín. Po vytvoření koaliční vlády V. Tusara se však dal celé do jejích služeb a Právo lidu pod jeho vedením bylo napříště nejužitečnějším listem jak proti marxistické levici, tak později proti KSČ.

rok jeho působení výrazné výsledky. Znamenala postupné názorové sjednocování většiny členstva sociální demokracie na pozicích levice. Je sice pravda, že poválečná doba byla i u nás poznamenána vzestupnou revolučností, je však také pravda, že jedině marxistická levice a její listy dokázaly využít těchto objektivních podmínek pro postupné formování revoluční dělnické strany již na komunistických základech.

Svou organizátorskou schopnost potvrdil SOCIÁLNÍ DEMOKRAT před parlamentními volbami v roce 1920 a před XIII. sjezdem strany rovněž v tomto roce. Mnohdy ve svých názorech a postojích předstihl politickou taktiku vedení levice, např. když na jaře 1920 naznačil, že postup levice – udržet jednotu strany za každou cenu – je pro další cestu revoluce škodlivý. V době, kdy vzniklo RUDÉ PRÁVO, měl SOCIÁLNÍ DEMOKRAT již poměrně vysokou teoretickou i profesionální úroveň. Potvrdilo se to zejména v kampani ke vstupu strany do Komunistické internacionály, kterou se vlastně dovršilo ideové působení listu na členy strany a tím i jeho podíl na vytváření Komunistické strany Československa. Po založení deníku levice vycházel se změněným názvem KOMUNISTA.

Deník opozičního proletariátu jest již neodvratností. . .

Usnesení vedení sociální demokracie o odročení XIII. sjezdu, jakož i demise Tusarovy vlády náš proletariát přesvědčily o tom, že pravici jde o skutečný rozkol strany. Marxistická levice tedy začala ihned jednat. Hned na druhý den, tj. 15. září 1920, svolala schůzi důvěrníků všech místních organizací strany v Praze, kteří rozhodli, že se sjezd bude ve dnech 25. – 28. září konat. Přes odpor šéfredaktora Jos. Stivína přineslo PRÁVO LIDU protest 20 levicových členů zastupitelstva proti rozhodnutí, jež porušovalo organizační řád. Příští den se k svolání připojili důvěrníci z Brna a z dalších krajů a 17. září byl v PRÁVU LIDU uveřejněn úvodník Ivana Olbrachta, v němž se vyslovuje pro vstup strany do Komunistické internacionály. To bylo pro představitele pravice už příliš mnoho, a proto se odhodlali k dalšímu rozbíječskému činu: opustili Lidový dům s tím, že PRÁVO LIDU budou vydávat v jiné tiskárně.⁶⁶⁾ Ovšem levice, ke které se hlásili téměř všichni členové redakce, v Lidovém domě zůstala a začala tu vydávat svůj list s názvem STARÉ PRÁVO LIDU. V této situaci bylo důležité, jak se zachovají zaměstnanci stranických podniků v Lidovém domě, kterých bylo několik set. Ukázalo se, že ve své většině šli rovněž s levicí, neboť se na své schůzi usnesli, aby stranické podniky převzala

⁶⁶⁾ Podle V. Dolejšího (40 let Rudého práva. SNPL, Praha 1960, str. 21) se do Lidového domu dostavil 17. září předseda výkonného výboru strany Ant. Němec, vyklidil svou pracovnu a v redakci vyvěšil písemnou výzvu, aby s ním odešli ti, kdož nesouhlasí s levicí. Ale „ani jeden soudruh ze skutečně pracujících členů redakce, ani jedna síla z administrace nebo tiskárny neposlechla vyzvání představenstva strany, aby přistoupili do nového podniku. . .“

prozatím ustavená závodní rada, která je po sjezdu předá nově zvolenému ústřednímu výboru.

Po předchozích opatřeníh A. Němce bylo zřejmé, že se pravice se současným stavem rozhodně nesmíří. Předpoklad se splnil téměř okamžitě: dr. Meissner zakročil na policii a u soudu, a ty levici zakázaly užívat názvu STARÉ PRÁVO LIDU. K tomuto rozhodnutí je v listu připojen komentář, kde se mj. praví: „... *Nedovedeme chápati jednání, které v podstatě není více než projevem malicherné zloby, ale které dělníci pocítují jako nezkrtnou vůli rozbít stranu za každou cenu, oslabit a rozvrátit soustřeďující se touhu po nekompromisním postupu proletariátu v Československé republice. Prodělali jsme již mnohé spory v dělnickém hnutí. Ale nepamatujeme se, že by vůbec kdy bylo sáhnuto k podobnému činu: volání soudu a policie proti nepohodlné velké většině strany a dělnického hnutí . . . Pánové ale musejí počítat s tím, že deník opozičního proletariátu jest již neodvratností . . . Nemůžeme-li vydávati Právo lidu, budeme od pondělka nazývati ústřední orgán strany Rudým právem . . .*“ (SPL z 19. září 1920).

STARÉHO PRÁVA LIDU vyšla tedy jen dvě čísla — 18. a 19. září. V pondělí 20. září ranní vydání jako obvykle nevyšlo, večerní se jmenovalo VEČERNÍK RUDÉHO PRÁVA a v úterý 21. září 1920 vyšlo první číslo RUDÉHO PRÁVA, orgánu Československé sociálně demokratické strany (levice). Odpovědným redaktorem se stal Bohuslav Novotný, šéfredaktorem dr. Bohumír Šmeral. Autorem nového názvu byl podle výpovědi RUDÉHO PRÁVA (z 31. října 1920) jeho redaktor dr. Jan Skála.

Po svém vzniku věnoval list největší pozornost XIII. sjezdu strany. V každém čísle vycházely články, osvětlující jeho význam pro příští postup a taktiku strany, ve dnech jednání se sjezdu věnovala redakce nejen v hlavní části listu, ale i v jednotlivých rubrikách. Velmi vhodnou dobu zvolila i pro zařazení statí Ivana Olbrachta „Revoluce“ a „Kontrarevoluce“. V prvním článku se autor zamýšlí nad současnými možnostmi revoluce v Evropě i v Československu, ve druhém odpovídá na otázku, kde je místo československého proletariátu: „... *Je u třídně uvědomělých a na revoluci se připravujících bratří celého světa. Ti se dnes organizují v Třetí internacionále. Do jedné řady s nimi! S nimi jsme nepřemožitelní. Osamoceni jsme ztraceni! . . .*“ (RP z 3. října 1920). V měsíci říjnu a listopadu bylo RUDÉ PRÁVO zaplaveno články, které obžalovávaly pravici za její „přímo zběsilý“ postup vůči levici a zejména jejímu tisku: vůdcové strany a jejich exponenti zastavili dodávání úředních zpráv redakci RUDÉHO PRÁVA, zabavili jí telefonní linky, znemožňovali poskytování úvěru a dokonce mařili dodávání papíru.

Vyvrcholením tažení pravice byla žaloba, kterou podal Ant. Němec na závodní radu Lidového domu pro „rušení držby“,⁸⁷⁾ která se stala formálním podkla-

⁸⁷⁾ „Podle paragrafů nepatřil Lidový dům sociálně demokratickým dělníkům, ale komanditní společnosti v čele s Ant. Němcem. Provoz tiskárny se opíral o živnostenskou koncesi, která byla udělena pravicovému poslanci Fr. Hummelhansovi, jenž v tiskárně i po XIII. sjezdu vykonával funkci ředitele. . . V žalobě Ant. Němec uváděl: Jednáním svým porušili žalovaní mou pokojnou držbu práva místnosti

dem pro porážku revolučního proletariátu a ve svých důsledcích určila i příští charakter republiky. Dne 9. prosince, když byl Lidový dům obsazen policií a četnictvem, byli redaktoři RUDÉHO PRÁVA násilně vyvečeni ze svých pracoven, do kterých se vítězoslavně vrátili Němec, Stivín, Hummelhans a další pravičáci. Příští den RUDÉ PRÁVO nevyšlo. Místo svého deníku vydala levice LETÁK RUDÉHO PRÁVA v tiskárně Grafie⁸⁸⁾ v Myslíkově ulici, kde pak RUDÉ PRÁVO, jeho VEČERNÍK i některé další listy vycházely do května 1927. Tedy do doby, než strana vybudovala Lidový dům v Karlíně, v Královské (nyní Sokolovské) ulici č. 13, kde byl umístěn sekretariát KSČ a některých dalších organizací, tiskárna a redakce.

Po prosincových událostech sledovala redakce RUDÉHO PRÁVA tzv. „velezrádné“ procesy s organizátory stávků především na Kladensku a Oslavansku, podrobně referovala o sjezdech marxistické levice v Lubochni a v Liberci, o ustavení Svazu komunistické mládeže Československa a důsledně bojovala proti dvěma extrémům, které ohrožovaly vytvoření velké, masové komunistické strany: proti centristům, kteří chtěli budovat jakousi stranu středu, a proti levičákům a jejich teorii o „malé straně – jádru“, o straně jako „vojensko-politické organizaci“, složené převážně z „oddaných a disciplinovaných vedoucích“.

V kampani před XIV. sjezdem Čs. sociálně demokratické strany (levice), který se konal 14. – 16. května 1921 v Praze, ve vysvětlování správných zásad, jimiž by se měla řídit budoucí komunistická strana, udělalo RUDÉ PRÁVO velký kus agitační, propagandistické a organizátorské práce. S ní souviselo i pravidelné seznamování čtenářů s výsledky vnitrostranické diskuse o 21 podmínkách pro vstup do Komunistické internacionály, která vnesla jasno už před sjezdem. VEČERNÍK z 11. května 1921 konstatoval: „Podle dosud došlých výsledků hlasování v našich organizacích hlasovalo 95 % pro III. internacionálu a pro název komunistická strana, 5 % má v některých bodech námitky.“

Výsledek sjezdu byl impozantní, takže RUDÉ PRÁVO mohlo v prohlášení „Jsme československá strana komunistická“ s hrdostí konstatovat: „Tak rozhodl právě před týdnem sjezd strany 562 : 7 hlasům za nepopsatelného nadšení i prvního odhodlání delegátů dělnictvu československého z celé republiky...“ (RP z 22. května 1921).

redakce, administrace i expedice mému časopisu sloužících užívati . . . Podobných námitek použil i Hummelhans. . .“ (Dolejší, V.: c. d., str. 33).

⁸⁸⁾ Grafie byla malá družstevní tiskárna soc. dem. grafických dělníků, jejíž závodní rada byla v rukou levice. Nebyla na tisk deníku vybavena strojním zařízením, proto se část sazby sázela zpočátku ručně. Nebylo tu též dost prostoru, proto redaktoři pracovali ve sklepní místnosti, místo pracího stolu sloužily bedny. (Srovn. Dolejší, V.: c. d., str. 44).

Český komunistický tisk

Dříve než budeme hovořit o nejdůležitějších českých listech Komunistické strany Československa uvedeme několik údajů o struktuře jejího tisku. KSČ, její česká část, vykazovala při svém vzniku 34 listy, z toho 4 deníky: RUDÉ PRÁVO, RP-VEČERNÍK, ROVNOST a DĚLNICKÝ DENÍK. Před slučovacím sjezdem uvádělo RUDÉ PRÁVO (z 12. října 1921) již 53 listy,⁸⁹⁾ z toho 7 deníků. Zpráva k I. řádnému sjezdu strany v roce 1923 uváděla 52 listy, mezi nimiž byly započítány i časopisy komunistických žen, mládeže, odborů ap. Po roce 1924 nastal pokles titulů, takže Zpráva ke IV. sjezdu v roce 1927 uváděla jen 27 novin a časopisů. Po V. sjezdu byl komunistický tisk poškozen nejen neustálými konfiskacemi a častým zastavováním, nýbrž i tím, že se některých listů, např. brněnské ROVNOSTI a kladenské SVOBODY zmocnili na čas likvidátoři, jiné vycházely jako hlavičkové listy RUDÉHO PRÁVA nebo listu DIE ROTE FAHNE. Přesto i v době největší perzekuce v letech 1933 – 1934 měla strana k dispozici 32 listy a v poslední etapě existence buržoazní republiky vzrostl jejich počet zhruba na 40 – bez časopisů odborových a mimostranických organizací. (Příruční slovník k dějinám KSČ I, c. d., str. 353 – 361).

Pro komunistický tisk bylo typické, že byl nucen svou strukturu neustále měnit. Důvodem byly nejen finanční těžkosti, vyplývající z buržoazní perzekuce, ale i potřeba roztržitý, rozvětvený tisk centralizovat a řídit jej tak, aby plnil všechny funkce tisku nového typu.⁹⁰⁾

Přestože komunistické listy tvořily jen zlomek celkové struktury čs. tisku v buržoazní republice, není možné věnovat pozornost všem. Pro charakteristiku ideového zaměření českého tisku KSČ jsme proto vybrali ty listy a časopisy, které můžeme považovat za jeho nosný pilíř. O dalších uvádíme základní údaje v rejstříku, který je přílohou této publikace.

⁸⁹⁾ Byly v tom zahrnuty i listy jinojazyčné. K deníkům přibyly Vorwärts, Internationale a Volksstimme. Až do konce buržoazní republiky se tento počet deníků v podstatě neměnil – z některých listů se na určitou dobu staly týdeníky, z jiných naopak obdeníky apod.

⁹⁰⁾ V době vzniku KSČ měl téměř každý okres v českých zemích vlastní časopis. O centralizaci regionálního tisku jednalo předsednictvo strany už 1. června 1921. Místo několika časopisů vycházejících v Praze, Nymburce, Kutné Hoře a Berouně se měl vydávat jeden kombinovaný hlavičkový list se samostatným titulem a vlastní mutační stránkou pro každý obvod (RP z 2. června 1921). — Po sloučení zůstaly jen župní (krajské) listy a důležité specializované časopisy vydávané v Praze, Liberci, Vrútkách, Ostravě apod.

Rudé právo 1921 – 1938

„*Jsme komunisty! Naše cesta a náš cíl.*“ Tak zněl titulek k referátu Bohumíra Šmerala na ustavujícím sjezdu KSČ, který byl uveřejněn v RUDÉM PRÁVU 19. května 1921. Toho dne vyšel list poprvé jako „Ústřední orgán Československé strany komunistické“.

RUDÉ PRÁVO DO V. SJEZDU KSČ

Po svém založení v září 1920 vycházelo RUDÉ PRÁVO v Lidovém domě v Hybernské ulici, po prosincových událostech v malé nevyhovující tiskárně Grafie. Od 31. května 1927 se začalo tisknout v tiskárně Internacionála, vybudované v novém Lidovém domě strany v Praze Karlíně.⁹¹⁾ Změna tiskárny velice prospěla celkovému vzhledu listu. Jednak již 1. června přešel na středoevropský formát, mohly k němu vycházet nové přílohy, měl živou grafickou úpravu, zpestřenou větším počtem nápaditých titulků, fotografiemi, kresbami a karikaturami. Jejich autorem byl velice často Fr. Bidlo, který vtípně a ostře napadal současné zlořády domácí i zahraniční politiky. Oblíbená byla zejména rubrika RUDÉHO VEČERNÍKU Náš týdenní biograf, v níž Fr. Bidlo kresbami a Franta Němec verši pranýřovali nezaměstnanost a buržoazní perzekuci, nebo kreslený seriál „Pan Paďour“, zesměšňující maloměšťáctví a jeho sociální důsledky.

Od svého vzniku vycházelo RUDÉ PRÁVO dvakrát denně. Večerní vydání se zprvu jmenovalo VEČERNÍK RUDÉHO PRÁVA, od 2. dubna 1928 do 19. dubna 1934 RUDÝ VEČERNÍK. Jeho hlavičkovým listem vydávaným pro venkov byl nejprve RUDÝ VENKOV, od 28. dubna 1928 RUDÁ ZÁŘ, která podle Soupisu komunistického a dělnického tisku 1870 – 1938 (Praha 1974, str. 145) zanikla v září 1936. Jako majitel a vydavatel obou listů byl za výkonný výbor uváděn nejprve Fr. Toužil, později V. Štunc, A. Zápotocký, J. Haken. V. Stern, Jos. Haniš, Fr. Zelenka, Fr. Vorlíček ad. Od května 1932 do konce roku 1933 vycházel ještě RUDÝ PONDĚLNÍK. Byl v podstatě pondělním vydáním RUDÉHO PRÁVA a vyplňoval tak mezeru ve vydávání komunistického tisku, který v pondělí nevycházel. Jako vydavatel byl uváděn Václav Halík, z redaktorů se na něm nejvíce podílel Jan Krejčí.

⁹¹⁾ Do Grafie se však Rudé právo ještě jednou vrátilo a vycházelo v ní od 18. srpna 1929 do 16. března 1930. Souviselo to s pučem likvidátorů, kteří v roce 1929 uloupili dělnický majetek v hodnotě několika desítek miliónů korun (Dolejší, V.: 40 let Rudého práva, c. d., str. 45 ad.). Přinutili také J. Hoffmanna, majitele tiskárenské koncese, aby vyžadoval okamžité placení všech údtů za Rudé právo a jiné stranické listy. A protože se strana nepodařilo tak velký obnos sehnat, Hoffmann tisk zastavil a zaměstnancům tiskárny dal výpověď. Aby se to napříště již nemohlo opakovat, stal se náměstkem koncese a později nájemcem živnosti vedoucí pracovník tiskárny J. Oliva.

Na první schůzi výkonného výboru po ustavujícím sjezdu strany bylo rozhodnuto, že B. Šmeral bude mít na starosti politickou linii ranního vydání a jeho zástupce Jan Skála večerního. VEČERNÍK RUDÉHO PRÁVA byl tedy od svého vzniku samostatným listem s vlastním šéfredaktorem, později s několika redaktory, i když všichni byli členy redakce RUDÉHO PRÁVA. Vlastní redakční práci v RUDÉM PRÁVU řídil Ivan Olbracht, který byl též autorem mnoha zásadových, nekompromisních úvodníků, v nichž nejen pranýřoval zrádné reformistické vůdce, ale hlavně náš proletariát po prosincové porážce povzbuzoval a hovořil o perspektivách revoluce. Básníci Jos. Hora a Ant. Macek pracovali v kulturní rubrice, v níž svedli nejednu polemiku se současnou literární a kulturní reakcí a přirozeně do listu psali básně s revolučním obsahem.⁹²⁾ Mimořádně dělným novinářem byl V. Vacek. Právník, který měl na starosti sociální a komunální oblast, ale také, jako jeden z nejlepších stenografů v republice, pořizoval zápisy ze všech schůzí, konferencí a sjezdů. Denními zpravodaji, jakými reportéry byli Ant. Bouček a Boh. Novotný, který byl ještě navíc odpovědným redaktorem, tedy oním „beránkem“, který se trmácel po soudech pro ty různé urážky a utrhaní na cti a pykal „za nedovolené zpravodajství a za šíření nepravdivých zpráv“.

K některým změnám v redakci RUDÉHO PRÁVA došlo však brzy. Šéfredaktorem se po B. Šmeralovi stal na podzim 1921 F. Dobrovolný (plnil tuto funkci do podzimu 1928), odešli V. Lev, Em. Škatula, M. Vaněk. Místo nich nastoupili další; často také brzy přešli do jiných listů, ale ani jako redaktori ČESKÉHO SLOVA, A-ZETU nebo PRÁVA LIDU za sebou nezanechali hlubší stopu. Naproti tomu v RUDÉM PRÁVU a jeho VEČERNÍKU začali už v průběhu 20. let pracovat takoví komunisté, jejichž dílo je trvalým odkazem naší revoluční žurnalistiky a příkladem pro všechny další generace novinářů. V prvním bolševizačním procesu po II. sjezdu strany v roce 1924 tu před odchodem do Moskvy na Mezinárodní leninskou školu působil dva roky Jan Šverma, tehdy významný funkcionář pražského Komsomolu. Koncem 20. let se do RUDÉHO PRÁVA vrátil a spolupracoval tu pak např. s politickým redaktorem Václavem Kopeckým, s reportérem a kritikem Juliem Fučíkem, s Františkem Němcem, který řídil kulturní rubriku a činnost dělnických dopisovatelů. Všichni tito mladí, ale již politicky i žurnalisticky zkušení a marxisticky vzdělaní novináři byli přívrženci bolševického směru a v době stranické krize v roce 1928 získali v redakci vedoucí pozice. Velkou oporou RUDÉHO PRÁVA byl Klement Gottwald, který byl v roce 1926 povolán do Prahy jako vedoucí pracovník ústřední agitační a propagační komise. Nejenže se staral o kádrové

⁹²⁾ Připomeňme si Mackovy polemiky o apolitičnosti spisovatelů, o tzv. mezitřídnosti inteligence a alespoň jedno jeho satirické „Kukátko“, líčící jakýsi utopistický 1. máj a uvádějící „hesla“ některých listů. Např. v Právu lidu by stálo „*Majitelé všech domů, spojte se! (a dr. Soukup by plakal)*“, Venkov by měl v čele motto „*Sedlákům dvorec, domkářům korec!*“, České slovo by nabádalo „*Bratři, 1. máj je proto, abyste šířili České slovo!*“ apod. (RP z 28. dubna 1923).

vybavení ústředního tiskového orgánu strany, ale stal se jeho pravidelným a významným spolupracovníkem.

Zprvu se RUDÉ PRÁVO formálně příliš nelišilo od ostatního, hlavně sociálně demokratického tisku. Mělo úvodník, politický komentář, zprávy ze zahraničí, rubriky Beseda, Různé zprávy, Soudní síň, Sportovní hlídku (kterou ve 20. letech řídil externě redaktor časopisu SPARTA, F. J. Tománek), Záležitosti komunistické strany, vycházela tu usnesení Komunistické internacionály, výkonného výboru KSČ, odborů apod. Autory úvodníků a hlavních článků byli buď funkcionáři strany nebo političtí redaktoři, do kulturní rubriky, Literární přílohy a později Dětské besídky přispívali kromě J. Hory a Ant. Macka významní spisovatelé a básníci – např. S. K. Neumann, J. Wolker, J. Hašek, M. Majerová, V. Nezval ad. Hlavním zdrojem informací z domova i z ciziny byla zprvu hlavně Československá tisková kancelář, ovšem její zprávy musely být pro potřeby komunistického tisku upraveny – takže z ní redaktoři čerpali vlastně pouze fakta. Zprávy z ciziny zasílali i ti soudruzi, kteří byli pověřeni funkcí stálých delegátů KSČ u KI v Moskvě (např. B. Šmeral, K. Kreibich ad.) nebo pracovali ve Vídni a v Berlíně v redakci českého vydání MEZINÁRODNÍ TISKOVÉ KORESPONDENCE (Ant. Bouček, V. Kopecký, Vlast. Borek ad.).

Pro ideové zaměření RUDÉHO PRÁVA měly ve 20. letech velký význam kongresy Kominterny, z nichž některé se zabývaly i tiskem mladých komunistických stran. Byl to již III. kongres (1921), který pod Leninovým heslem „K masám!“ rozpracoval taktický postup, metody a formy boje komunistického hnutí v nové situaci, v období opadávání revoluční vlny a upevňování panství buržoazie. Ve dvou hlavních dokumentech (Teze o taktice a Směrnice o organizační výstavbě komunistických stran) byl velký důraz kladen na agitační, propagandistickou a organizátorskou činnost stranického tisku při vytváření jednotné fronty všeho proletariátu. Konkrétními úkoly se zabývala šestá část Směrnic, podle níž se měl komunistický tisk stát „*důležitým prostředkem a formou soustavného uvědomování pracujících mas, pracovním společenstvím sítě dělnických a rolnických dopisovatelů*“.

Teze o komunistickém tisku byly později ještě doplněny oběžníkem Reforma komunistického tisku, který byl uveřejněn v časopisu KOMUNISTA 11. listopadu 1921. Ukládal redakcím i organizacím strany tuto otázku projednat, aby mohl vzniknout „*nový typ komunistických tiskových orgánů, jejichž hlavními spolupracovníky by byli dělníci, což by znamenalo vzrůst dělnického hnutí*“. (Tamtéž). Je však třeba konstatovat, že se zpočátku účast dělnických dopisovatelů na tvorbě RUDÉHO PRÁVA příliš neprojevila.⁹³⁾ Vznikla sice rubrika Dopisy, ale byla nepravidelná, malá, nenápadná. Dělnické dopisovatelství se v listu rozvíjelo pomalu a teprve v druhé polovině 20. let s příchodem mladých revolučních novinářů se jeho význam zvýšil.

⁹³⁾ Je příznačné, že se těmito problémy zabýval důkladně pouze Kl. Gottwald v článku „Na tlačový front“ (Pravda chudoby z 1. srpna 1923). Z jeho formulací je patrné, že znal nejen české, nýbrž i další, především sovětské materiály.

Jiné úkoly III. kongresu KI byly naproti tomu v RUDÉM PRÁVU realizovány velice brzy. Tak již 12. července 1921 byla při sekretariátu strany (tehdy Na Perštýně č. 6) zřízena Československá komunistická korespondence (ČKK). Jejím úkolem bylo shromažďovat a vydávat zprávy o politickém, sociálním, hospodářském i kulturním dění v republice, informovat o komunistickém hnutí doma i ve světě, ve všech zaujímat jasné třídní stanovisko a propagovat tak komunistické myšlenky. Dalším jejím úkolem bylo sledovat zprávy všeho domácího tisku o činnosti KSČ, rozšiřovat oficiální zprávy a dokumenty KI a ÚV KSČ, ze všech sjezdů, konferencí a porad strany a vydávat citáty z děl V. I. Lenina (překlady pro ČTK připravoval mj. V. Vacek). S RUDÝM PRÁVEM byla v osobním styku, s dalšími deníky měla telefonické spojení, pro krajské listy a časopisy vydávala cyklostylované týdenní přehledy ve VĚSTNÍKU ČKK. Měla české a německé oddělení, ale málo pracovníků a spolupracovníků (v průměru dva až tři redaktory, jednu administrativní a jednu manipulační sílu).⁹⁴⁾

Teze o komunistickém tisku hovořily mj. také u nutnosti polemiky s reformistickým a buržoazním tiskem, o soustavném boji se současným kapitalistickým zřízením, o přímé účasti tisku na akcích a kampaních vedených stranou. Tyto zásadové postoje prokazovala redakce RUDÉHO PRÁVA již od jeho vzniku, znovu je však potvrdila v roce 1923, v době příprav zákona na ochranu republiky. Víme, za jaké situace k němu Švehlova vláda přikročila, víme též, jaké cíle zákonem sledovala. Poslanecká sněmovna měla návrh zákona rychle projednat a schválit, aby byla KSČ a pokroková veřejnost překvapena a zatlačena do defenzivy. To se však nepodařilo. Naopak. Komunistická strana Československa se stala vedoucí silou boje proti tomuto protilidovému zákonu. Velkou zásluhu o to mělo RUDÉ PRÁVO. To nejprve odráželo útoky buržoazního a reformistického tisku, brzy však přešlo do protiútku.

Již druhý den po zasedání výboru koaličních stran, který jednal o předloze zákona, RUDÉ PRÁVO píše: „... *Vnitřně zdravý stát nepotřebuje ke svému zabezpečení takovýchto opatření... Nikomu z těch, kdo tento zákon dělají, o ochranu republiky nejde, nýbrž jde jim o upevnění stranických držav proti opozičním stranám, a hlavně ovšem proti komunistům...*“ (RP ze 17. ledna 1923). Úvodník z 31. ledna pak konstatuje, že „... *zákona na ochranu republiky je třeba, ale zákona na ochranu proti hospodářským vykořisťovatelům a utlačovatelům, lichvářům, bankám, monarchistům, reakcionářům a byrokratům...*“.⁹⁵⁾ Naděje

⁹⁴⁾ V ČKK do r. 1929, kdy byla zrušena, pracovali např. B. Šafář, Rud. Kohn, F. C. Weiskopf, P. Reimann, Jos. Guttman, Jos. Haniš, Jos. Cibulka, B. Bělohradská, A. Glasnerová, R. Erhard.

⁹⁵⁾ Zvláště bureující byl článek Ant. Maeka „Proti duševnímu chojpuutí“ (RP z 28. února 1923): „*Hluboké mlčení intelektuálů k návrhu zákona „na ochranu republiky“ (p. Šalda a pár čistých Živých jsou výjimkou) bylo příčinou vědeckější úvodníkové výzvy, aby se ozvali i ti ostatní Živi — jsou-li, poněvadž zdá se úžasným a absurdním věřit, že by tolik vzdělaných lidí chtělo prodat svobodného Ducha lidského, vše, co nazýváme kulturou, za hrnec ztuhlé rýže, mísu plesnivé čočovice a podobný netád. Nejistota je však veliká*

buržoazie, že zákonem překvapí, se zcela rozplynuly 8. února 1923. V ten den, tedy téměř celý týden před tím, než byl návrh zákona předložen v parlamentě, uveřejnilo RUDÉ PRÁVO tento pečlivě tajený dokument. Na opakované výzvy se konaly protestní veřejné schůze, takže vláda musila návrh pozměnit, ale ani opravený neztratil nic na své reakčnosti.

V dalším období 20. let nebyla cesta RUDÉHO PRÁVA, podobně jako celé Komunistické strany Československa, prosta úskalí a nebezpečí. Vedle překážek, kterými ohrožovala jejich existenci buržoazie, hrála významnou roli skutečnost, že ve straně stále přežíval sociální demokratismus. Strana a její tisk tedy musely bojovat na dvou frontách – proti třídnímu nepříteli i proti vlastním, vnitřním nedostatkům a chybám. V letech 1924–1929 překonala strana několik vnitrostraničských krizí, které však ve svých důsledcích vedly k upevnění a očistění strany od cizích a nepřátelských vlivů. To také vytvořilo předpoklady pro její bolševizaci, v níž KSČ velmi pomohla Komunistická internacionála.

Situací v KSČ se zabýval již IV. kongres KI v roce 1922, který zaujal stanovisko k ultralevé opozici, odmítající taktiku jednotné fronty, zejména v odborech. V. kongres z roku 1924, který razil požadavek bolševizace komunistických stran, se situací v KSČ zabýval opět. RUDÉ PRÁVO věnovalo tomuto kongresu velkou pozornost již od jeho zahájení, v průběhu července uveřejňovalo diskusi k situaci v KSČ a 2. srpna 1924 zařadilo doslovně usnesení kongresu, v němž se konstatuje, za jakých podmínek se může stát KSČ stranou opravdu bolševickou. Přes odpor pravice se podařilo na zasedání ÚV KSČ 1. srpna 1924 prosadit rezoluci o vnitrostraničské diskusi, která se stala součástí příprav II. sjezdu strany.

Diskuse, která se začala rozvíjet pomalu, nesměle, se v době těsně před sjezdem rozšířila a prohloubila. Hlavním prostředkem diskuse byl stranický tisk, nejvíce byla zařazována do RUDÉHO PRÁVA, do ROVNOSTI a VORWÄRTSU. Stěžejními body diskuse se stala taktika jednotné fronty a heslo dělnicko-rolnické vlády, národnostní a rolnická otázka, problematika masovosti strany, propagandy marxismu-leninismu a organizační přestavby KSČ na závodní buňky. V diskusi se kritizovaly i nedostatky stranického tisku. Uvádělo se např., že zprávy o vnitrostraničských, vnitropolitických a mezinárodních událostech se přetiskují bez komentáře, bez důkladného osvětlení jejich významu pro politiku strany, že obsah stranického tisku je do jisté míry záležitostí jen několika novinářů, protože si nedovedli vytvořit síť dělnických a rolnických dopisovatelů.

Pravice nesohlasila se změnami chybných stanovisek, přijatých na I. sjezdu KSČ. Její stoupenci sice otevřeně v diskusi nevystupovali, ale jejich názory jsou zřejmé z článků, které s nimi polemizovaly. Příspěvky Josefa Hakena,

a mlčená hrozivá, strašidelná ... Dnes vám, dešti vzdělaní, nebo jak se jmenujete, předkládá se cosi opsané od německého Viléma, rakouských excelenci Metternicha a Bacha a vytažené z márnice Horthyho ..."

Filipa Dobrovolného, Jana Švermy a dalších představitelů levice odhalovaly např. taková stanoviska, že „diskuse je zbytečná a odtahuje stranu od práce“, že „není třeba si tak úzkostlivě chyby vytýkat“ (RP z 3. září 1924), i to, že vlastně prosté členy strany pravice podceňovala, protože si prý „rezoluce KI nemohou osvojit všichni členové místních organizací“. Stanovisko levice zvítězilo. Na II. sjezdu strany, který se stal nástupem do první etapy bolševizačního procesu strany, získala spolu se středem vedoucí postavení.

V. kongres a zejména poté rozšířené plénum EKI se v souvislosti s bolševizací komunistických stran zabývaly významem a úkoly stranického tisku. „*Bolševizace vyžaduje, aby se náš tisk stal lidovým tiskem v nejlepším smyslu slova, tj. aby skutečně pronikl do každého dělnického domu, aby každý, kdo s námi sympatizuje, četl naše noviny*“ (Za bolševickou orientaci KSČ. SNPL, Praha 1953, str. 26). Vliv tezí Komunistické internacionály o tisku se brzy projevil v RUDÉM PRÁVU – v jeho obsahu, členění a hlavně v ideovém zaměření. Uveřejňuje více korespondence dělnických a vesnických dopisovatelů v rubrikách Dělnický dopisovatel a později Z organizací, továren, dílen a polí, které vycházely nejprve týdně a od počátku roku 1925 denně. Po II. sjezdu přistoupil ústřední výbor KSČ k budování sítě dělnických dopisovatelů, v řadě míst svolávaly redakce jednotlivých listů konference svých dopisovatelů. Ale přes určitá zlepšení v řízení dopisovatelského hnutí trvaly stále ještě nedostatky. „*Tím, že dělnické dopisy stěsnáme na jedno místo a nepřinášíme je v příslušné úpravě nedaří se nám soustředit na ně pozornost dělníků,*“ kritizovala současnou praxi KOMUNISTICKÁ REVUE (č. 3. z července 1927). A tak od ledna 1928 už nebyla v RUDÉM PRÁVU dělnickým příspěvkům vyhrazena jen rubrika, nýbrž byly jako samostatné články s vlastními titulky zařazovány do různých částí listu podle toho, jaké problematiky se týkaly. Přibýly nové rubriky, změnily se také názvy některých starých, ale hlavně se změnil jejich obsah. Tak např. nejobsáhlejší rubrika listu Různé zprávy měla od roku 1927 název Útoky a poznámky, v níž nepřetržitě vycházely krátké, ale úderné, polemické, přesvědčivé materiály.

Oživení výroby, k němuž došlo v roce 1924, probíhalo na úkor pracujících. Hlavní cestou snižování reálné mzdy dělníků byl rychlý vzestup cen. Vzrůstající drahota spolu s protilidovou politikou vlády vzbudila velký odpor a již od počátku roku 1925 se rozvíjí a rychle šíří protidrahotní hnutí. Do jeho čela se postavila Komunistická strana Československa, jejíž činnost se pod novým vedením značně zaktivizovala. RUDÉ PRÁVO takřka denně informuje o dalších a dalších protidrahotních akcích pracujících. Ale nejen to. Bojovými výzvami, rozbořením situace se stává vpravdě organizátorem jednotného postupu proletariátu. Řada masových protestních akcí vyvrcholila velkou demonstrací, svolanou KSČ do Prahy na 10. února 1925, která byla napadena policií a 36 demonstrantů bylo těžce zraněno. Strana využila ofenzívnosti dělnictva k tomu, že na 13. a 15. února vyhlásila nové demonstrace. Pražské vedení však akci sabotovalo, a proto sekretář Jos. Bubník byl na zasedání ÚV KSČ 17. února 1925 ze strany vyloučen. Tento fakt byl v některých krajích signálem

pro vystoupení pravice proti ústřednímu výboru a vedl k vnitrostranické krizi.

Projednávalo ji V. rozšířené plénum exekutivy Komunistické internacionály, na němž vystoupil s projevem i J. V. Stalin (RP z 8. dubna 1925). Analyzovalo příčiny, které ke krizi vedly, z nichž jako hlavní označilo „neblahé sociálně demokratické dědictví“. Dále EKI schválila vyloučení J. Bubníka ze strany, uložila KSČ svolat sjezd a před ním realizovat vnitrostranickou diskusi. Dne 28. června 1925 uveřejnilo RUDÉ PRÁVO usnesení o svolání sjezdu (na září 1925) a o zahájení diskuse. V usnesení byly uvedeny body, k nimž se má diskuse zaměřit. Týkala se opět i stranického tisku, prací dělnických dopisovatelů, jejími klady i zápory. Přestože tato diskuse nebyla tak bojovná jako v roce 1924, přispěla významně k posílení levice, k odhalení a posléze i k vyloučení pravicové skupiny B. Hůla — J. Fridrich z KSČ.

Vnitrostranická diskuse před III. sjezdem měla pozitivní vliv i v předvolební kampani KSČ. Parlamentní volby, jichž se KSČ zúčastnila poprvé, ukázaly, že tato strana patří k nejsilnějším politickým stranám v Československu. „*Včerejší volby přinášejí velké vítězství strany komunistické. Naše první slova nejsou slovy citového jásohu . . . Všechna naše starost soustřeďuje se okamžitě do budoucnosti. Jest potřeba, aby alespoň nyní dělníci českosocialističtí a sociálně demokratičtí si uvědomili, že jejich místo není po boku Švehly, Šrámka a Kramáře, nýbrž v jednotné politické frontě všech dělníků proti boržouzi a kapitálu . . .*“ (RP z 16. listopadu 1925).

Proletářské jednoty bylo skutečně třeba. Úřednická vláda dr. Černého připravovala totiž další útok na dělnictvo. ÚV KSČ se 22. března 1926 obrátil na všechny pracující a výzvou vytvořit jednotnou frontu proletariátu bez rozdílu politické příslušnosti a vyhlásit společný boj proti všem chystaným opatřením. RUDÉ PRÁVO již druhý den informovalo, že má dojít k dalšímu zdražení životních potřeb, především chleba, masa, cukru, kávy atd., a to v souvislosti se zavedením nových cel, nové daně, zvýšením kněžských platů a dalších reakčních opatření. Boj vyvrcholil v červnu 1926, kdy zákony projednával parlament. V Praze se konala 11. června demonstrace, které se zúčastnilo na 30 000 pracujících. Přes zákaz úřadů a brutální postup policie a četnictva sešli se demonstranti 15. června ještě na početnějším táboru na Havlíčkově náměstí. Z RUDÉHO PRÁVA se dozvídáme, že podobné akce probíhaly v Kladně, Mladé Boleslavi, Berouně, Pardubicích, Hradci Králové aj.

Přestože se pracujícím nepodařilo v těchto bojích zvítězit a nová opatření byla v parlamentě odhlasována, měly velký význam. Dokázaly, že jednotnou frontu je možno uskutečnit, a proto se ji proletariát snažil vytvořit i v dalších zápasech. V roce 1928 se páteří sociálních bojů stal boj proti zhoršení sociálního pojištění, z něhož vyrostla akce, která svou šíří předstihla protidrahotní a proticelní boje z předchozích let. Začala se opět vytvářet jednotná fronta zdola. Svědectví a průběhu akce, která vyvrcholila na jaře 1928, podává opět RUDÉ PRÁVO.

Významným přínosem k správnému vedení akce se stal článek Kl. Gottwalda

„Boj o sociální pojištění a taktika jednotné fronty“ (RP z 25. prosince 1927), v němž zdůrazňoval význam závodů a v nich závodních buněk KSČ, které se měly stát „skutečným nositelem tohoto boje“. Jeho organizačním centrem se měly stát orgány jednoty „volené dělníky a jim odpovědné, aby dělnictvo mělo na ně bezprostřední vliv“. Pod tlakem proletariátu souhlasili vůdcové reformistických stran a odborů se svoláním protestního shromáždění na 29. března 1928 na Staroměstském náměstí. Nato 3. dubna se konala další protestní demonstrace a strana vydala výzvu k zahájení jednodenní generální stávky na 11. dubna 1928. Ale ke stávce nedošlo. Pod tlakem reformistů ji Jílkovo oportunistické vedení strany odvolalo. Proto také předchozí akce vyzněly naprázdno a zákon zhoršující sociální pojištění byl přijat.

Exekutiva Komunistické internacionály, která se situací v KSČ po tomto neúspěchu znovu zabývala, jej hodnotila takto: *„Při demonstracích 29. března a 3. dubna vystoupila dělnická třída Československa mimořádně aktivně. Rozhodně se postavila proti změně zákona a projevila plnou pohotovost dovést věc až do konce. Ale 3. dubna byla falešnými sliby vlády a reformistů oklamána. Komunistická strana, místo aby podvod na místě odhalila a dělníkům konkrétně ukázala cestu k pokračování v mimoparlamentním masovém boji, nechala se získat pro dohodu s reformisty ... Proto není nejmenšího divu, že dělnické masy nepozorovaly naprosto žádný rozdíl mezi taktikou sociálních demokratů a komunistů. V těchto dnech měla KSČ plnou možnost postavit se v čelo mohutné masové akce, aby přivedla její vývoj na vyšší stupeň. Neučinila to. Mocnou energii mas nechala stéci do složité sítě parlamentních kanálů, kde tato energie beze stopy zmizela...“* (Otevřený list EKI členstvu KSČ, RP z 30. září 1928).

Oportunistické chyby Jílkova vedení Komunistické strany Československa vedly k vnitrostranické krizi, která naplno propukla v létě 1928. Počátkem července se měla v Praze konat II. spartakiáda revolučních dělnických cvičenců a sportovců, kterou připravovala Federace proletářské tělovýchovy. Vláda ji zakázala, a proto jako protest měla být uspořádána masová akce – Rudý den. Rozhodnutí o jeho konání bylo sice oznámeno více než měsíc předem, ale pro zorganizování akce v celostátním měřítku to byla lhůta krátká. Naproti tomu byla ovšem dostatečně dlouhá pro vládu, která tak získala možnost zmobilizovat včas celý státní aparát a Rudý den rovněž zakázala. Třebaže vedení strany rozhodlo, že se bude konat ilegálně, skončil Rudý den nezdarem, jako fiasko organizátorské činnosti vedení strany.

RUDÉ PRAVO na tuto situaci reagovalo již 7. července 1928 několika články. Referovalo o průběhu Rudého dne v Praze a v některých dalších městech, o opatřeních a postupu četnictva a policie, uveřejnilo také několik úředních protokolů pod titulkem „Co mluví zatčení v Rudý den“. Uveřejnilo však také články, které obhajovaly politiku Jílkova vedení a příčiny neúspěchu viděly hlavně mimo stranu – v možnostech vlády a v síle prostředků, použitých na zmaření akce. Rudý den podle nich nebyl tedy porážkou, nýbrž taktickým ústupem před pučistickou pastí vlády. Přes tyto úvahy se však nezdár Rudého dne považoval obecně za porážku, která se stala podnětem k tomu, že nespo-

kojenost členů s vedením strany se začala vyostřovat do jeho rozhodné kritiky.

Další rozpory se projeví na zasedání ústředního výboru, ale i tentokrát byly kritické hlasy potlačeny. Úspěchem levé opozice bylo však přijetí usnesení, aby se ihned přikročilo k vnitrostraničné diskusi, která bude později přeměněna v diskusi veřejnou na stránkách komunistického tisku. Diskuse byla sice zahájena, ale místo aby se zabývala prohlubující se vnitrostraničnou krizí, omezila se jen na zkušenosti a poučení z Rudého dne. Proto byl více než prospěšný zásah VI. kongresu KI, který se sešel v Moskvě mezi 17. červencem a 1. zářím 1928 a jednal mj. též o československé otázce. Pro její řešení byla vytvořena zvláštní komise, v níž vystupovali se svými názory jak představitelé dosavadního vedení KSČ, tak opozice. Velký význam pro jednání a jeho závěry měly materiály, které zpracoval Klement Gottwald, v jejichž duchu byl pak koncipován „Otevřený list EKI členstvu KSČ“. Konstatuje se v něm, že strana zůstala v době radikalizace mas pasivní a tato pasivita že má oportunistický charakter. Úkolem KSČ je obnovit spojení a masami, chyby podrobit kritice, očistit stranické orgány od oportunistických živlů a sjednotit všechny bolševické síly k realizaci obratu „od oportunistické pasivity k bolševické aktivitě“.

Veřejná diskuse, která vycházela na dvoustránkové příloze RUDÉHO PRÁVA, si kladla za cíl objasnit charakter vnitrostraničné krize, přesvědčit členstvo o vážnosti oportunistického nebezpečí a o naléhavosti jeho řešení. Při plnění tohoto náročného úkolu musila však opozice v čele s Kl. Gottwaldem překonávat četné překážky, způsobené vnitřními i vnějšími zásahy. Jílkovci, kteří využívali svých pozic v aparátu strany i v redakci RUDÉHO PRÁVA, diskusi sabotovali, a proto první příspěvek „Materiál k diskusi o československé otázce“ od Kl. Gottwalda vyšel pozdě — až 25. října 1928. To už však byl v pohotovosti státní aparát,⁹⁶⁾ připravený kdykoli zakročit proti RUDÉMU PRÁVU, které právě zahájilo předvolební kampaň a uveřejňovalo burcující články o katastrofách na stavbách, o zrádném jednání reformistů s buržoazií ve mzdových bojích horníků a kovodělníků, o nutnosti vytvořit jednotnou frontu proletariátu v jeho boji proti kapitalistickému vykořisťování. A tak bylo RUDÉ PRÁVO od 29. října 1928 na měsíc zastaveno.

Vyšlo až 30. listopadu, kdy byla také obnovena jeho diskusní příloha. Tematika diskuse byla sice pestrá, ale jejím nedostatkem byla skutečnost, že se nezdařil původní záměr vyvolat širší účast řadových členů strany. V diskusi vystupovali většinou funkcionáři strany a odborů, a to jak stoupenci levice — Kl. Gottwald, Jan Šverma, Jos. Guttmann ad., tak pravice — B. Jílek, J. Melichar, A. Neurath aj. Ti měli stále ještě vliv v ústředním výboru a ve vedení některých krajských organizací strany, ve vedení Mezinárodního všeodborového svazu i v redakci RUDÉHO PRÁVA.

Ale už počátkem prosince 1928 se v příloze objevily rezoluce, které odmítaly

⁹⁶⁾ Už 4. července 1928 uveřejnilo Rudé právo zprávu, že z rozhodnutí zemského trestního soudu může být list kdykoli zastaven na jeden měsíc.

pravicové názory a politiku Jílkova vedení, zejména jeho snahu svalit odpovědnost za porážky strany na členstvo, tedy jeho teorii o pasivitě mas. Stále častěji se ozývaly kritické hlasy k obsahu a metodám diskuse, k tomu, že se jejich poznatků a zkušeností nevyužívá ihned v praxi. Tyto nedostatky si uvědomil i ústřední výbor, a proto se usnesl na své chůzi v prosinci diskusi prodloužit a sjezd strany odložit na únor 1929. Velký význam pro řešení krize měla konference I. kraje KSČ. První, tj. Pražský kraj byl největší a jeho jednání byla tedy důležitá pro celou stranu. Proto mu RUDÉ PRÁVO věnovalo trvalou pozornost, zejména vystoupení Kl. Gottwalda, který v něm mj. vyvrátil tvrzení dosavadního krajského vedení o spoluodpovědnosti levice za neúspěchy a chyby strany. „... *Levá opozice se dopustila nejedné chyby, totiž že neprosazovala dost energicky svoje návrhy a nelámala ještě rozhodněji odpor oportunistických elementů...*“ (RP z 25. prosince 1928). V obsáhlém, třístránkovém článku RUDÉ PRÁVO konstatuje, že „... *konference I. kraje prohlásila se pro bolševický kurs, pro cestu boje, pro cestu revoluce, pro cestu KI...*“

Komunistická strana Československa byla ve 20. letech mladá strana. Mladý byl i její ústřední tiskový orgán RUDÉ PRÁVO. Ani on se nevyhnul některým chybám, také on se postupně zbavoval sociálně demokratických pozůstatků. Jako list nového typu sbíralo RUDÉ PRÁVO první zkušenosti, ale již v těchto letech se v nejednom třídním boji osvědčilo jako skutečný kolektivní organizátor, agitátor i propagandista. Stalo se tak nepostradatelným pomocníkem KSČ. Dokladem rostoucí úrovně RUDÉHO PRÁVA je jeho místo ve stávkových, protidrahotních a proticelních bojích, v předvolební kampani a v boji strany proti přijetí zákona na ochranu republiky.

Jako nebezpečného protivníka chápala RUDÉ PRÁVO vládnoucí buržoazie, která proti němu hned po jeho vzniku začala uplatňovat perzekuční opatření svých zákonů. Konfiskační zásahy proti RUDÉMU PRÁVU a jeho VEČERNÍKU bychom mohli sledovat rok od roku, mohli bychom hovořit o tom, jak zabavení

V roce	Čísel	Článků	Míst	Řádek
1920	14	29	33	733
1921	72	145	162	4 594
1922	43	103	116	3 352
1923	96	140	181	5 424
1924	207	265	528	7 668
1925	50	69	103	2 177
1926	105	157	181	2 954
1927	307	630	876	17 625
1928	462	1426	1902	38 908
1929	489	1914	2617	45 005

listu probíhalo, jak se redakce rudého tisku raději podrobovaly předběžné cenzuře, aby zabránily obrovským finančním škodám, které ohrožovaly samu existenci jednotlivých listů. Ale snad nejvýmluvnější svědectví o konfiskacích obou listů podává tabulka na str. 106. (RUDÉ PRÁVO 26. ledna 1930).

Do roku 1928 bylo RUDÉ PRÁVO poškozováno „jen“ konfiskacemi, v tomto roce přibýlo zastavování. Poprvé se tak stalo ve dnech, kdy probíhaly velké oslavy desátého výročí vzniku ČSR.

„Druhé desetiletí zahájila naše vládnoucí společnost smutným činem: zastavováním časopisů jí nepohodlných. Není to nahodilý čin. Je v tom systém, systém nejšmutnější reakce, jaká kdy ohrožovala český duchovní život.

Prožili jsme hrozné dny staré rakouské reakce. Ale ani ta si nikdy nedovolila dusiti náš duchovní život tak, jako je tomu dnes v Československé republice. Tak rakouská cenzura dovedla mnoho, ale teprve čs. cenzuře bylo vyhrazeno zabavovati nejen Havlíčka, ale i Nerudu, Vrchlického, Masaryka, ano i Mikoláše Alše. Ale to bylo ještě málo. Ve druhém desetiletí budou se patrně ničit přímo existence listů, jako se již ničí, a ne pro činy, ale pro pouhé přesvědčení, existence lidí. Děje se tak pod záminkou boje proti socialismu, komunismu. Je to však především zbabělý útěk měšťáctva samého i od nejprimitivnějších zásad pouhého liberalismu minulého století.

A proti tomu protestujeme jménem všech, kteří dosud nezupomněli, co nás vždy činilo silnými: volné slovo, volný tisk a nebojácná kniha. Stydíme se, že dnes, po desíti letech samostatného státu, v němž naopak měly být uvolněny všechny tvůrčí síly národa, jsme za lety šedesátými minulého století, místo abychom slavně to dědictví rozvinuli a uplatnili, daleko zpět, na velkou naši hanbu a škodu.

A proto pokládáme za svou čestnou povinnost zvednouti svůj hlas, abychom se po cestě takto vykládané samostatnosti nedostali v duševní otroctví, horší než bylo ono, z něhož jsme se dostali 28. října 1918“ (České slovo z 11. listopadu 1928).⁹⁷⁾

To jsou slova prohlášení, adresovaného celé veřejnosti, jež tlumočilo pět předních spisovatelů a vědců: A. Stašek, Jos. Sv. Machar, prof. Fr. Krejčí, Zd. Nejedlý, F. X. Šalda. Šalda svůj názor dokumentoval i činem. TVORBU, kterou vydával od roku 1925, předal po zastavení RUDÉHO PRÁVA J. Fučíkovi.

RUDÉ PRÁVO PO V. SJEZDU KSČ

Úspěšný průběh a výsledky krajských konferencí, částečně i vnitrostraničné a veřejné diskuse vytvořily příznivé předpoklady pro rozhodující boj s oportunistem na V. sjezdu KSČ. Protože byly oprávněné obavy, že sjezd by mohl rozehnat policie, bylo v tisku oznámeno fingované datum, ale ve skutečnosti se

⁹⁷⁾ V časopisech KSČ byl projev tzv. kulturní pětky konfiskován. Protestní akci podnítil Zd. Nejedlý a sklídil za to bouři nevole nejen konličního, nýbrž i tzv. nezávislého tisku.

sjezd konal od 18. do 23. února 1929. Z konspirativních důvodů proběhlo jeho jednání každý den v jiném pražském sále, proto také přineslo RUDÉ PRÁVO informace o sjezdu až 26. února. V tento den v něm vyšel „Otevřený list výkonného výboru KI V. sjezdu KSČ“, úvodník Kl. Gottwalda „Výsledky V. sjezdu KSČ“ a obsáhlý referát o průběhu sjezdu „Ve znamení obratu doleva a boje proti oportunistům“. Poselství KI se k vývoji situace ve straně po VI. kongresu vyslovalo stále ještě kriticky a za nejbližší úkol považovalo, aby se strana „postavila v čelo dělnických mas, povstávajících k boji, aby se proměnila ve štáb masových akcí proletariátu“. Klement Gottwald ve svém článku konstatoval, že „*ráz, průběh i výsledky sjezdového jednání dokazují, že sjezd splnil svůj těžký úkol. Leč to je pouze první krok. Hlavní práce, hlavní boje teprve nastávají. . .*“.

Je velice zajímavé, jak RUDÉ PRÁVO reagovalo na ohlas sjezdu v buržoazních listech: „*. . . Až do včerejška žila buržoazie v iluzi, že se revolučnímu křídlu nepodaří dobýt strany. Ještě v neděli pochybovaly, vždy výtečně informované Lidovky' pana Stránského, zdali se sjezd KSČ, svolaný podle všeho na velikonoce vůbec sejde a měly starost, že se na něj nedostaví delegáti. A zatím historický sjezd za plné účasti delegátů skončil své práce . . . Měšťácké listy procitly z libého snu. A jejich první úpěnlivý výkřik zní: „Běda, mordujou zakladatele strany!“ Měšťáčtí politikáři mají sklon posuzovat vše nejprve po stránce osobní. . .*“ („Obrat doleva a naši nepřátelé“, RP z 27. února 1929). Od počátku března byla v RUDÉM PRÁVU otiskována stanoviska jednotlivých krajů, která vyjadřovala souhlas s usnesením V. sjezdu a se stanovenou politickou linií strany. Tato linie byla přijata většinou členstva, ale boj s oportunistem, jak ukázal další vývoj, nebyl ještě ukončen.

V březnu 1929 vystoupili proti linii sjezdu likvidátoři Sýkora, Hais ad., kteří se pokusili o otevřený puč ve vedení odborů a na rudé odboráře poštváli policii. Proti nim se sice postavila většina členů, jak dokazují rezoluce z krajů, okresů i jednotlivých sekcí Rudých odborů uveřejňované v RUDÉM PRÁVU, ale na jejich obranu a tedy rovněž proti výsledkům sjezdu a novému vedení strany vystoupily dvě významné složky strany. Byli to jednak známí a oblíbení spisovatelé a brzy po nich skupina 26 komunistických poslanců a senátorů. Ti pod vedením Jílka, Bolena a Neuratha vydali prohlášení, v němž obvinili nové vedení strany z ultralevé politiky a sektářství a svalovali na ně odpovědnost za hrozící rozbití Rudých odborů.⁹⁸⁾

Z hlediska stranického tisku a přímo RUDÉHO PRÁVA je zvláště důležité vystoupení sedmi spisovatelů a novinářů proti výsledkům V. sjezdu a novému vedení strany v prohlášení „Spisovatelé komunističtí komunistickým dělní-

⁹⁸⁾ K úplné porážce likvidátorů došlo na III. sjezdu Rudých odborů v květnu 1929. Mezinárodní všeodborový svaz byl reorganizován na průmyslové svazy a přejmenován na Ústředí rudých odborových svazů v Československu. Sjezd zvolil i nové kolektivní vedení, v němž byli Antonín Zápotocký, Jan Šverma, Václav Nosek ad. Haisův likvidátorský puč skončil tedy neúspěchem, ale přesto zanechal dělnickému hnutí neblahé následky. Rudé odbory ztratily asi třetinu členů, likvidátoři je oloupili o velkou část majetku (budovy, stávkové fondy apod.).

kům“, které vyšlo v buržoazním a reformistickém tisku.⁹⁹⁾ V prohlášení autoři nejprve stručně charakterizovali situaci, jaká se vytvořila v KSČ v souvislosti se stranickou krizí a s jednáním V. sjezdu. Pak obvinili nové vedení strany „z naprostého nepochopení dělnické povahy“, z papírového revolucionářství a z hazardu, „jenž nemůže skončit jinak, než zničením davovosti KSČ a podlomením útočné síly proletariátu v našem státě“. Protože prý nemohou déle mlčet k této „sebevražedné politice“, obracejí se k členstvu, aby se ujalo iniciativy a zjednálo nápravu. „... Nechať je svolán mimořádný sjezd strany, nechať je zlikvidován ve smyslu jednoty spor o odborové organizace, nechať jsou do vedení strany dosazeni komunisté, kteří chtějí jednotu a davovost strany . . . Komunistická strana je v nebezpečí, soudruzi! Povězte nahlas, co si myslíte: že nejste spokojeni, že nechcete sektářství, ale jednotu . . .“

Pod tímto prohlášením byli podepsáni: Ivan Olbracht – v té době šéfredaktor RUDÉHO VEČERNÍKU, Josef Hora – vedoucí kulturní rubriky RUDÉHO PRÁVA, Helena Malířová – redaktorka ROZSEVAČKY, spolupracovnice RUDÉHO PRÁVA a RUDÉHO VEČERNÍKU, Jaroslav Seifert – redaktor Komunistického nakladatelství a obrázkového čtrnáctideníku REFLEKTOR, Marie Majerová – spolupracovnice RUDÉHO PRÁVA (v němž řídila dětskou rubriku) a dalších stranických listů. Dále S. K. Neumann a Vladislav Vančura, kteří v té době sice pracovali jako volní spisovatelé, ale přispívali rovněž do mnoha stranických listů, i do RUDÉHO PRÁVA.

Toto velmi ostré prohlášení, které se prakticky krylo s názory Haise a Bolena v odborech i Jílka a jeho stoupenců ve straně, rozšiřované navíc mimo stranu v letáku a v reformistickém a buržoazním tisku, poškozovalo nejen vedení, nýbrž celou stranu. Vystoupení sedmi bylo tedy posuzováno jako protistranické a jeho autoři byli ze strany vyloučeni.¹⁰⁰⁾ Již 27. března k němu zaujalo rovněž velmi nesmlouvavé stanovisko RUDÉ PRÁVO, které v článku ‚Projev sedmi‘ nejprve prohlášení ideově analyzovalo a podrobilo kritice, a závěrem konstatovalo: „... Sedm spisovatelů se dopustilo nejhrubšího porušení disciplíny. Sedm spisovatelů vyzývá členstvo k povstání proti vedení strany. Sedm spisovatelů tvrdí, že revoluční taktika strany neodpovídá „dělnické povaze“ a „celkové situaci“. Sedm spisovatelů, kteří se domnívají, že odpovídá „dělnické povaze“ v dnešní době zostřených třídních bojů a prohloubení krize kapitalistického řádu likvidátorská politika, pohoří u dělnictva . . .“

Projev sedmi byl opravdu odsouzen. Odmítli jej dělníci v tisku i na schůzích,

⁹⁹⁾ Dne 25. března 1929 bylo uveřejněno v Lidových novinách a v Národním osvobození, o den později v Právu lidu s názvem „Komunističtí spisovatelé o rozvratu KSČ“.

¹⁰⁰⁾ „Včera na plenární schůzi šesté závodní buňky v Karlíně za účasti 136 členů bylo jednáno o letáku sedmi spisovatelů, z nichž bylo pět členů této buňky. Byly učiněny všechny kroky k smírnému zlikvidování jejich přitupu na platformě úplného odevolání a podrobení se. Názorová propast mezi nimi a revolučním dělnictvem ukázala se však hlubší, než bylo předpokládáno. Na základě toho usnesla se buňka všemi proti devíti hlasům (tři členové se zdrželi hlasování) vyloučit Ivana Olbrachta, Josefa Horu, Helenu Malířovou, Marii Majerovou a Jaroslava Seiferta z Komunistické strany Československa“ (Rudý večerník z 27. března 1929).

vystoupili proti němu představitelé z řad stranické i mimostranické inteligence. Necelý týden po zveřejnění projevu sedmi vyšlo ve TVORBĚ (30. března) a v nedělním RUDÉM PRÁVU (31. března 1929) „Zásadní stanovisko k projevu sedmi“ jako výraz protestu mladé avantgardní generace. Koncipoval je Julius Fučík a Karel Teige a svými podpisy se k němu přihlásili mladí představitelé moderní české i slovenské kultury: Vítězslav Nezval, Konstantin Biebl, František Halas, Karel Konrád, Ladislav Novomeský, Vladimír Clementis, Bedřich Václavek, Jiří Weil a Vojtěch Tittelbach. (Tedy nikoli „několik bezejmenných lidí, které není možno počítat k ‚spisovatelské frakci‘...“, jak se snažil jejich postoj bagatelizovat VEČERNÍK PRÁVA LIDU). Zdůraznili, že skutečný rozvoj a vítězství moderní kultury jsou podmíněny vítězstvím revolučního dělnického hnutí. „... Jsme přesvědčeni, že je to komunistická strana, která má a jedině může být vůdcem revoluce, a tím i nositelkou všeho našeho kulturního snažení. Pocítovali jsme vždy jako vlastní oslabení každý krok, který ji sváděl z její revoluční linie. A tu dnes, právě dnes, kdy zcela jasně vidíme, jak stoupá její revoluční energie, dnes, kdy konečně nalézá sílu zbavit se všeho bezzásadového, právě dnes vystupuje sedm spisovatelů, sedm našich kamarádů, a staví se tam, kde nikdy neměli stát: proti revoluční dělnické organizaci...“ Vystoupení sedmi spisovatelů proti vedení KSČ hodnotí Zásadní stanovisko „jako těžkou chybu, jako nepochopení významu revolučního dělnického hnutí, jako naprosté nedocenění revolučních sil dělnické třídy, a tím jako nebezpečí pro moderní kulturní tvorbu“. V závěru stanoviska stojí: „... Sedm spisovatelů využilo svých literárních jmen k politickému útoku proti straně, která pro nás znamená život a která až dosud znamenala život i pro ně. Nevybočili však pouze ze své kompetence, vybočili z linie, po níž musíme všichni jít, nemáme-li se zpronevěřit svému úkolu, a proto vystupujeme — ne abychom korigovali jejich chybu — ale abychom zdůraznili, že zde se naše cesty rozcházejí.“

Projevu sedmi a jeho hodnocení členy strany a soudobou kulturní frontou jsme věnovali značnou pozornost především proto, že se jeho důsledky projevíly ve stranickém tisku. Odchod¹⁰¹⁾ několika dlouholetých, zkušených a významných redaktorů a spolupracovníků RUDÉHO PRÁVA a RUDÉHO VEČERNÍKU vedl ke kádrovým změnám nejen v ústředním tiskovém orgánu, nýbrž i v dalších stranických listech a časopisech. Spolu se sedmi vyloučenými odešli z RUDÉHO PRÁVA ještě Jos. Kozák a Vlad. Havel, z RUDÉHO VEČERNÍKU Em. Vajtauer. Všichni jmenovaní zastávali v redakcích vedoucí postavení, a proto bylo nutno uvažovat o jejich kádrovém nahrazení.

K první změně došlo už těsně po V. sjezdu. Na ustavující schůzi ústředního

¹⁰¹⁾ Jos. Hora se stal redaktorem Českého slova, J. Seifert Práva lidu a M. Majerová kulturně politického týdeníku Čin, který vydávalo nakladatelství Čs. obec legionářská. I. Olbracht a H. Malifová, S. K. Neumann a V. Vandura se napříště věnovali literární tvorbě. V dalších letech — až na J. Horu a J. Seiferta — postupně pochopili nesprávnost svého činu, ke straně měli volice blízko a svým dalším dílem a životem to dokazovali. Někteří — I. Olbracht, M. Majerová, S. K. Neumann — se později znovu stali jejími členy.

výboru KSČ bylo zvoleno politické byro, sekretariát ÚV a také šéfredaktor RUDÉHO PRÁVA. Stal se jím místo Filipa Dobrovolného Josef Guttman. Z ostravského DÉLNICKÉHO DENÍKU byl povolán Miloslav Volf, z TVORBY Julius Fučík, ze slovenské PRAVDY vycházející v té době v Ostravě přišel Ladislav Novomeský. Po zasedání politbyra ÚV KSČ 4. dubna 1929 se stav redakce RUDÉHO PRÁVA částečně stabilizoval: pracovali tu Jos. Guttman, F. Dobrovolný, M. Volf, V. Kopecký, Vlast. Borek, J. Fučík a Jos. Thelen-Kastner, v RUDÉM VEČERNÍKU Závaš Kalandra jako šéfredaktor, dále L. Novomeský a Fr. Němec. Tajemníkem redakce obou listů zůstal Boh. Novotný. Ale již od konce roku, v souvislosti s bojem s ultralevými tendencemi, následují další změny, z nichž nejzávažnější bylo pověření Kl. Gottwalda politickým vedením RUDÉHO PRÁVA. Z redakce byl odvolán M. Volf a B. Šafář (působil tu od června jako fejtonista), šéfredaktorem byl jmenován Z. Kalandra, kterého v RUDÉM VEČERNÍKU nahradil Eduard Urx. V dalších letech sledovaného období pracovali v ústředním stranickém orgánu ještě např. tyto novináři: Jan Krejčí, Alois Tábořský, František Křížek, Josef Mourek, František Třešňák ad. Kromě toho měl list mnoho stálých spolupracovníků z politického a kulturního života, jakými byli především Kl. Gottwald, Ant. Zápotocký, dr. V. Vacek a J. Šverma, dále např. Lubomír Linhart, Jožka Jabůrková, Bedřich Václavek, Géza Včelička, Zdeněk Nejedlý ad.

Většinu redakce tvořili tedy oddaní, skutečně revoluční novináři. Přišli se snahou oživit ústřední deník, zbavit ho určité jednotvárnosti a šablonovitosti obsahové i novinářské, kterou mu vytýkali i jeho dělničti čtenáři (viz např. RP z 5. prosince 1929). Nebylo snadné prolomit navyklý způsob práce, ale postupně se to dařilo. Nejdříve v RUDÉM VEČERNÍKU, který nemusel jako hlavní list přinášet rezoluce, usnesení aj. dlouhé stranické materiály, a věnoval proto více pozornosti denním životním problémům proletariátu. Články vysoce politického charakteru tu vycházely ve formě znamenitě zpracovaných kurzi-vek, satirických fejtonů a působivých reportáží. Díky živému novinářskému zpracování a výrazné grafické úpravě byl RUDÝ VEČERNÍK bojovný, přesvědčivý a tím politicky účinný.

V době světové hospodářské krize se bolševická linie RUDÉHO PRÁVA teprve rodila, a proto zde zůstali ještě několik let lidé, kteří se buď už před V. sjezdem nebo po něm hlásili k levici a měli ve straně vliv. Později museli však z různých příčin opustit nejen RUDÉ PRÁVO, ale i řady KSČ. Patřil mezi ně např. Jos. Guttman, který se po V. sjezdu stal šéfredaktorem RUDÉHO PRÁVA a koncem roku 1929 byl pověřen funkcí v sekretariátu ÚV KSČ, kde řídil kádrovou práci a ústřední agitprop. Po nástupu fašismu v Německu však vystoupil proti linii, kterou vytyčily KI a KSČ, a byl proto ze strany v prosinci 1933 vyloučen. Koncem roku 1935 byl z funkce šéfredaktora odvolán a po roce vyloučen z KSČ St. Budín a v roce 1936 byl vyloučen Z. Kalandra, který se přidal k trockistům a štvál proti SSSR. Situace byla tedy v polovině 30. let v redakci velice složitá a RUDÉ PRÁVO bylo kritizováno, že je „hlavním hnízdem nejhrubších oportunistických tendencí“ (Protokol VII. sjezdu KSČ. Svoboda, Praha 1967, str. 488).

V září 1935, k 15. výročí vzniku RUDÉHO PRÁVA, napsal Kl. Gottwald: *... Doba, v níž žijeme, žádá, aby se Rudé právo stalo skutečně lidovým listem, mluvčím všech béd a utrpení, všech obav a všech nadějí nejširších lidových mas, aby se naučilo řeči, kterou mohou pochopit milióny a aby těmto miliónům umožnilo pochopení jejich cílů a jejich skutečných zájmů. Proto všechna pozornost musí být věnována řešení otázky, jak udělat z Rudého práva skutečně lidový list, který je s to vést tvořící se jednotnou a lidovou frontu pracujících mas v Československu*" (RP z 22. září 1935).

Prvním krokem k uskutečnění tohoto cíle bylo jmenování nového šéfredaktora RUDÉHO PRÁVA, kterým se stal od ledna 1936 Jan Šverma. Ten nejprve důkladně analyzoval dosavadní ročníky listu, promyslel budoucí ideové, tematické, žánrové zaměření a s tím spojené složení redakce. Po schválení jeho návrhů se na první poradě sešel kolektiv redaktorů, kteří už všichni měli novinářské zkušenosti z RUDÉHO PRÁVA nebo jiných stranických listů, ale hlavně měli chuť dělat živé, působivé, vpravdě masové, lidové noviny. Společně pak domýšleli detaily, a tak postupně vznikl list, který pronikl k nejširším masám a získával tak další stoupence široce založené fronty boje proti fašismu. Důkazem toho byly i stoupající náklady RUDÉHO PRÁVA. V roce 1936 se prodalo denně 26 000 výtisků, v dalších letech náklad ještě vzrůstal. Podle V. Dolejšího (Noviny a novináři, c. d., str. 63) dosáhl počátkem roku 1938 už 40 000 a v kritických zářijových dnech stoupl na 50 000, 80 000 i na 100 000 výtisků denně.

Švermova redakce RUDÉHO PRÁVA — to byl krásný a soudružský kolektiv mladých lidí, komunistů, kteří věděli, co chtějí a zač bojují. Pracovali v ní: Eduard Urx, marxistický filozof, stranický ideolog, znalec mezinárodních vztahů, v roce 1938 zástupce šéfredaktora; Julius Fučík, všestranný novinář, reportér, literární a divadelní kritik, literární historik a teoretik, zahraniční zpravodaj RUDÉHO PRÁVA v Sovětském svazu, v letech 1936 — 1937 zástupce šéfredaktora; Kurt Konrad (Beer), marxistický historik, odborník ve vojenských otázkách a v mezinárodní politice; Jan Krejčí, divadelní a literární kritik, sportovní novinář, vedoucí zahraničněpolitické rubriky; František Křížek, dělnický novinář, zabývající se národním hospodářstvím a sociální politikou; Václav Křen, dělnický novinář, píšící o sociální politice a proletářské tělovýchově, autor většiny vynikajících satirických fejetonů, podepisovaných jménem Jakub; Stanislav Brunclík, komentátor zahraničněpolitické rubriky; Václav Sinkule, národohospodářský teoretik, znalec politické ekonomie a úsekových ekonomik, zpravodaj RUDÉHO PRÁVA ve Španělsku; Evžen Rošický, sportovní novinář, fejetonista. Dále v redakci působili Ladislav Štoll (v letech 1934 — 1938), Bohuslav Laštovička (1934 — 1938), Josef Rybák (1933 — 1938), František Němec (1927 — 1936), Július Šefránek (1928 — 1931, 1936), Vojtěch Dolejší (1935 — 1938), Jindřich Černý (1934 — 1938), Alois Zahálka (1936 — 1938), Jifi Sílka (1934 — 1938), Rudolf Tomis (1936 — 1938), Gustav Bareš (Breitenfeld 1930 — 1938), Josef Šedivý (1934 — 1938) ad. (Zpracováno podle stati Skuteční šéfredaktoři a redaktoři Rudého práva 1920 — 1938. Příspěvky k dějinám KSČ č. 5, Praha 1967). Všichni jmenovaní novináři

nepracovali v redakci RUDÉHO PRÁVA nepřetržitě, někteří působili přechodně ve TVORBĚ, HALÓ NOVINÁCH a v dalších stranických listech.

Nové vedení Komunistické strany Československa po V. sjezdu strany zahájilo svou činnost ve složité situaci vnitropolitické, zahraničněpolitické i vnitrostranické. V době, kdy po letech prosperity propukla světová hospodářská krize, která zachvátila celý kapitalistický svět, tedy i Československo. Téměř milión nezaměstnaných, další desetitisíce polozaměstnaných, celé armády lidí se ocitly v nouzi a hladu. Bránili se, stávkovali, pořádali pochody hladu, demonstrovali. A buržoazie, se souhlasem reformistických ministrů, odpověděla hladovým dělníkům, jejich ženám a dětem zbraněmi, stříelbou. Všechny třídní srážky RUDÉ PRÁVO a další komunistický tisk ostře pranýřovaly a snažily se vyburcovat svědomí všech čestných lidí. „*To není stávka. To je válka!*“ píše Julius Fučík o stávce horníků v severočeském uhelném revíru (Tvorba z 20. října 1929). „*... Duchcov a Košúty nejsou dílem náhody. Duchcov a Košúty, toť systém. Duchcov a Košúty jsou projevy prohnílého režimu, odpovídajícího na volání po chlebě a práci olovem. Olovem se neutiší hlad. Terorem se nesrazí vůle miliónových mas bojovat za každou cenu proti smrti hladem. S bajonetou se dá dělat všechno možné, jenom ne na nich sedět. To ukazuje historie, to ukáže také budoucnost,*“ napsal mj. Kl. Gottwald v článku, který měl vyjít 29. května 1931 v RUDÉM PRÁVU, ale byl celý zabaven (Gottwald, Kl.: Spisy 3. Svoboda, Praha 1951, str. 68—69).

Byly to tvrdé boje, v nichž se proti havířům, hutníkům, lamačům kamene a dalším dělníkům spojil teror státního aparátu se zradou pravicových předáků sociální demokracie. KSČ přesto stále a houževnatě usilovala o vytvoření jednotné fronty proletářů rozdílné politické příslušnosti, jednoty „na odboj a výboj“. Uskutečnila se v plné míře a zvítězila v generální mostecké stávce, kdy se pod hesly KSČ valila „Černá vlna ze severu“. (J. Fučík, RP z 27. března 1932). Redaktoři RUDÉHO PRÁVA J. Fučík, G. Včelička ad. byli tehdy stále mezi Prahou a Mostem, většinou však zůstávali na severu. Vedle nich tu působili straničtí a odboroví funkcionáři v čele s Kl. Gottwaldem, J. Švermou a Ant. Zápotockým, kteří pohotově napsali brožuru Hornická stávka 1932 (Knihovna Rudého dělníka. Praha 1932).

Julius Fučík, který dal v průběhu stávky podnět k zájezdu spisovatelů a kulturních pracovníků na sever, aby na vlastní oči poznali skutečnou tvář kapitalistického systému a prostředí největší bídy a četnické zvůle, napsal: „*... Čtyřnedělní stávka skončila. Stávka, v níž se proti jednotné frontě těžařů, státního aparátu a reformistických předáků utvořila veliká bojová jednotu všech havířů. To bylo to největší, to byl ten nejsilnější úspěch boje. . . Poprvé od převratu stojí celý velký oddíl proletariátu v Československu nerozlomen žádnou zradou, nerozdělen žádnou hradbou svých vůdců, kteří se postavili proti němu. . .*“ (Rudý večerník z 22. dubna 1932, článek „Jednota“).

V letech světové hospodářské krize se RUDÉ PRÁVO stávalo významným listem všeho proletariátu, jehož úroveň a vliv postupně stoupaly. Československou buržoazii provokovalo právě to, že po V. sjezdu přešla KSČ na všech

frontách do široce založené ofenzívy, že se jí v letech světové hospodářské krize dařilo organizovat a vést dělnickou třídu, vytvářet spojení mezi ní a rolnictvem. Proto právě v těchto letech podnikala na KSČ a hlavně na její tisk soustředěné útoky, který s pomocí svého právního pořádku zahнала do faktické poloilegality. Rudý tisk byl nejen konfiskován a jeho redaktoři vězněni,¹⁰²⁾ hlavně však byl na měsíc i déle zastavován, jak dokazuje tabulka, zpracovaná podle Soupisu konfiskátů revolučního tisku 1921—1938 (c. d., str. 361).

Žádné prostředky však nedokázaly umlčet RUDÉ PRAVO a ostatní stranické listy. Vycházely přes všechny zákazy a policejní teror dále ilegálně a burcovaly dělníky a všechny pracující do jednotného boje proti vykořisťování i proti nastupujícímu fašismu. Již pátý den po prvním zastavení RUDÉHO PRAVA — 3. listopadu 1928 — vyšla ilegální JISKRA jako orgán KSČ nahrazující ústřední tiskový orgán a další zastavené listy. Byla tištěna ve Vídni v malé tiskárně Melantrich a odtud tajně dopravována na území ČSR. Vycházela každý den do konce roku 1929 a také později doplňovala často konfiskovaný a jinak perzekvovaný rudý tisk. Zkušeností s tímto časopisem využila strana při vydávání ilegálního RUDÉHO PRAVA, jehož několik čísel vyšlo v listopadu 1928. Při druhém zastavení listu v červenci 1929 se sice J. Fučík pokusil založit kulturně politický deník s názvem ROZHLAS, ale pražské policejní ředitelství jeho žádost zamítlo s odůvodněním, že pod novým názvem bude vycházet RUDÉ PRAVO. Strana tedy opět vyzývala k vydávání ilegálního tisku a již 18. července vyšlo ilegální RUDÉ PRAVO. Vycházelo i po třetím zastavení listu v únoru a březnu 1931. Největší perzekuce stihla stranu na podzim 1933, kdy neměla fakticky k dispozici ani jeden legální list. První číslo ilegálního RUDÉHO PRAVA vyšlo 5. října 1933, poslední v červnu 1935. Za necelé dva roky bylo vydáno 77 čísel, do nichž pod pseudonymy či značkami psali Kl. Gottwald, V. Kopecký, Ed. Urx ad. Náklad byl různý, v průměru však dosahoval 8 000 až 10 000 výtisků.¹⁰³⁾

¹⁰²⁾ Komunistické listy bílými místy přímo svítily, pravdu o potlačování stávek však cenzura zabavovala i v jiných časopisech, které měly odvahu o nich psát. „V posledním čísle Zápisníku komentuje známý spisovatel F. X. Šalda v dlouhém článku krvavé události v Radotíně. Šaldův článek byl na třech místech zabaven. . .“ (RP z 27. května 1930). Když J. Fučíkovi zasahovala cenzura do všech jeho reportáží ze severu (v roce 1929), rozhodl se vydávat ilegální časopis Stávka, list stávkujících horníků severočeského revíru, který vycházel i v němčině a J. Fučík jej připravoval v Lomu, Mostě, v Horním Litvínově a v Teplicích. — „ . . . Dnes se vrátil z pankrácké trestnice po odpýkání třináctidenního trestu vězení šéfredaktor Rudého večerníku s. Fr. Křížek . . . Během své vazby byl odsouzen k dalšímu trestu vězení. Zatím dostal rozkaz k nastoupení trestu další člen naší redakce, s. B. Novotný, jenž je těžce nemocen . . . Meissner se o nás stará!“ (RP z 2. února 1933).

¹⁰³⁾ Paralelně vedle sebe vycházely tehdy dva druhy Rudého práva: jedno malé, rota-printové vydání, druhé větší, tištěné. Kromě toho vycházely ilegálně ještě další listy, např. Proletářská rovnost v Brně, Pravda a Munkás v Bratislavě, Dělnické noviny v Praze, Škodovák v Plzni a další místní, okresní a závodní časopisy — zhruba přes 100 ilegálních titulů (Sešity novináře, 1968, č. 5, str. 7—45).

Název časopisu	Kdy zastaven	Na jak dlouho
RUDÁ ZÁŘ	15. 7. 1929	1 měsíc
	4. 3. 1931	1 měsíc
	6. 11. 1933	3 měsíce
RUDÉ PRÁVO	29. 10. 1928	1 měsíc
	15. 7. 1929	1 měsíc
	20. 2. 1931	1 měsíc
	2. 10. 1933	3 měsíce
	13. 2. 1934	3 měsíce
RUDÝ PONDĚLNÍK	3. 1. 1934	6 měsíců
RUDÝ VEČERNÍK	29. 10. 1928	1 měsíc
	15. 7. 1929	1 měsíc
	2. 3. 1929	1 měsíc
	4. 11. 1931	1 měsíc

V Československu vrcholila světová hospodářská krize a už bylo třeba bránit se proti novému nebezpečí. Proti fašismu, který sice nebyl ve 30. letech novin-kou, který však po upevnění pozic v Německu vytvářel další, velmi nebezpečné evropské ohnisko války. Republika byla ohrožena. A nejen zvenčí. Také uvnitř zvedali hlavu fašisté: němečtí v sudetoněmecké straně, čeští v národním sjednocení, slovenští v ľudové straně. „... Preiss, Živnobanka a ostatní mohou teď neskryvaně odkrývat svoje nadšení nad německým vývojem... Hitlerovo tužení proti komunistům dodává i zdejší vládnoucí třídě nové odvahy a chuti do života. Volá-li Preissův Hospodářský rozhled ‚Zaplat pánbůh za Hitlera!‘, vyjadřuje tím vřelé pocity celé československé buržoazie...“ (Tvorba, 1933, č. 6 „Hitler mimo Německo“).

Jak bránit republiku proti Hitlerovi, proti válce a domácí reakci? Odpověď dala Komunistická strana Československa, všechn její tisk a zejména RUDÉ PRÁVO. „... Je to Rudé právo, které i v této době správně odhlučuje budoucnost a signalizuje nebezpečí fašismu. Správně ukazuje na to, že politika třídního míru vede pracující lid do zoufalství, z něhož těžší fašistická agitace... Rudé právo se stává apoštolem jednotné fronty. Jeho články probouzejí socialistické dělníky, ukazují jim, kam nutně povede politika jejich stran, politika třídního míru a kapitulace dělnictva před kapitalistickými útoky. Jeho články a výzvy dodávají sebedůvěru masám všeho pracujícího lidu... Býtí tribunem a spoluorganizátorem jednotného anti-fašistického boje — to je hlavní poslání Rudého práva v dnešním období, kdy nazrávají rozhodné boje mezi fašismem a mezi proletariátem, mezi

kapitalismem a socialismem...“ (Jan Šverma: „Hlasatel proletářské pravdy“, RP z 22. září 1935). Toto vyznání, které k 15. výročí založení RUDÉHO PRÁVA napsal Jan Šverma, se stalo v podstatě i novou koncepcí listu, za jehož šéfredaktora byl povolán usnesením politického byra ÚV KSČ za několik měsíců.

Boji za protifašistické sjednocení se věnovalo RUDÉ PRÁVO již od nástupu Hitlera k moci, který se netajil svými plány vůči Československu. V létě 1934 vyšel v listu zásadní článek „Jednotná protifašistická fronta především“, v němž Kl. Gottwald vyzval socialistické strany a odbory, aby přijaly nabídku komunistů na vytvoření jednotné fronty. V parlamentních volbách v roce 1935 bylo RUDÉ PRÁVO významným organizátorem protestních akcí proti spojené reakci a když se v pohraničí stupňoval henleinovský teror vystoupilo s požadavkem pevné ruky proti nacismu. V červenci a srpnu 1935 se konal VII. kongres Komunistické internacionály, na jehož jednání byl v podstatě jediný bod – boj proti fašismu a válce. Z jeho závěrů vycházela KSČ v podmínkách ČSR, což se projevilo už v prezidentských volbách v prosinci 1935 a hlavně v přípravách VII. sjezdu KSČ v roce 1936. Na něm bylo otevřeně řečeno, že v otázce ohrožení státu se strana staví na pozici všestranné obrany republiky. „...*Sedmý sjezd ukázal, že my komunisté chceme být nejrozhodnějšími obránci Československa proti válečným útokům fašismu. Jsme odhodláni existenci národu Československa hájiti všemi prostředky, všemi silami, i zbraněmi...*“ (RP z 20. dubna 1936).

Kromě vnějšího nebezpečí si však KSČ uvědomovala i nebezpečí vnitřní. Proto její ústřední tiskový orgán poukazyval na fašizující tendence VENKOVA, v němž „*pan Kahánek volá po kapitulaci Československa před hitlerovským imperialismem*“, v Hlinkově slovenské ľudové straně, jejíž poslanec Sidor „*podnikl neshýchaný útok proti politice přátelství ČSR k Sovětskému svazu*“ nebo ve Stříbrného NEDĚLNÍM LISTU, který dokonce „*komunistům a socialistům hrozí Hitlerem*“.

Na rozdíl od ostatních politických stran byla tedy linie KSČ zcela jasná. „...*Dělnická třída je páteří obrany republiky proti jejím vnitřním i zahraničním nepřátelům. Zatímco určité reakční kruhy majetných vrstev smýšlejí o obraně republiky všelijak, dělnická třída stojí pevně a neochvějně a svým příkladem strhuje ostatní pracující měst a venkova...*“ napsal v létě 1938 Kl. Gottwald¹⁰⁴⁾ (RP z 15. července 1938).

Vedení reformistických stran i odborů odmítala všechny návrhy komunistů, ale opět, jako před několik lety, se začala vytvářet jednotná a lidová fronta

¹⁰⁴⁾ Např. předseda agrární strany R. Beran vyjádřil toto stanovisko: „...*Doma musíme hledat cesty, které vedou ke spolupráci všech státotvorných složek ... Pokládal bych proto za velmi správné, kdyby bylo možno rozšířit koalici o národní sjednocení a stranu ľudovou ... Když při našich demokratických volebních řádech projevilo více než jeden a čtvrt miliónu německých voličů důvěru SdP – nutno s tím počítat ... Nelze také vykládat za hrdinský čin, když místopředseda poslanecké sněmovny nedá lístek do sněmovní lóže předsedovi strany, která dostala ve státě největší počet hlasů ...*“ (Venkov z 1. ledna 1938).

zdola. Prokázaly to zakázané prvomájové oslavy, obě mobilizace i vystoupení lidu v září 1938. Lid chtěl bojovat za svou vlast, ale reakční buržoazie, aby zachránila své panství, své sobecké, třídní zájmy vydala republiku Hitlerovi bez boje. „...*Dějiny se nezastavily a nezastaví na žádný diktát. Ani na mnichovský. Máme tisíciletou historii, máme před sebou tisíciletou budoucnost... Ve velkém zápase o lepší zítřek jsou vítězství a porážky. Ale o konečném vítězství není pochyb. Ani o tom, že konečné rozhodnutí se blíží. Přes všechny diktáty a pakty...*“ (Tvorba, 1938, č. 40).

Od roku 1936 začal rychlý vzestup politické a ideové úrovně RUDÉHO PRÁVA. Jan Šverma a „jeho redakce“ mu vtiskli charakter společensky významných novin, v nichž čtenáři hledali pravdu o životě v Sovětském svazu, o politickém vývoji v Německu, ve Španělsku, v Rakousku a zejména v Československu v pohnutých letech jeho ohrožení. Podstatně se zvýšila i novinářská úroveň RUDÉHO PRÁVA. Přinášelo aktuální, konkrétní úvodníky, zasvěcené, polemické komentáře, přesné rozbory sociální a ekonomické, přímé zpravodajství ze Sovětského svazu (Julius Fučík) a ze Španělska (Vratislav Šantroch, Václav Sinkule), satirický Jakubův fejeton (jehož autorem byl především Václav Křen), osobní, přesvědčivé výpovědi dělnických a rolnických dopisovatelů,¹⁰⁵⁾ vysoce profesionální kulturní rubriku, mělo živou, přitažlivou grafickou úpravu.

Přesto, anebo právě proto, že RUDÉ PRÁVO tak účinně mobilizovalo všechny síly na obranu republiky, neustaly jeho konfiskace. Podle V. Dolejšího (40. let Rudého práva, c. d., str. 97 ad.) cenzura zabavovala všechny zmínky o zrádné činnosti představitelů reakce, neprošla kritická slova o Runcimanově misi v Československu, nesmělo se psát ani o tom, že Sovětský svaz je ochoten poskytnout ČSR pomoc, proti komunistickému tisku se bral v ochranu dokonce i Henlein! V letech 1935—1938 vycházelo RUDÉ PRÁVO sice bez přerušování, ale to neznamená, že by se k dalšímu násilnému zastavení nedělaly přípravy. A v červnu 1938 se měly realizovat. Na základě častých konfiskací bylo na pokyn vlády vydáno rozhodnutí krajského soudu, že může být úředně zastaveno. Nepodařilo se to. Mohutné protesty lidu tomu zabránily. Ale už 23. září, právě v nejvypjatější situaci v Československu, přišla do tiskárny policie s výměrem svého ředitelství, kterým se RUDÉ PRÁVO zastavovalo. Opět se tak nestalo. Lid, který se shromáždil na nádvoří Lidového domu, si vynutil odvolání zákazu.

K definitivnímu zastavení RUDÉHO PRÁVA došlo však už velice brzy. Když se spojené zahraniční i domácí reakci podařilo dosáhnout kapitulace Česko-

¹⁰⁵⁾ Jak vysoce se hodnotily dokládá tento úryvek: „...*Měšťácké noviny jsou dělány placenými redaktory a zpravodaji. My se o takový zpravodajský aparát opírat nemůžeme. Můžeme však poměrně snadno vybudovat s pomocí sítě dělnických a rolnických dopisovatelů takový zpravodajský aparát a takové široké spojení našeho tisku s denním životem pracujícího lidu měst a venkova, jaký nemají a nemohou mít žádné nepřátelské noviny...*“ (Kl. Gottwald „Rudé právo za všechny, všichni za Rudé právo“, RP z 15. května 1934).

slovenska přijetím mnichovského diktátu, rozhodla se vláda generála Syrového zasadit komunistické straně a jejímu tisku ránu, která podle jejího názoru měla být ranou smrtelnou: 20. října 1938 bylo RUDÉ PRÁVO s okamžitou platností zastaveno. Tento den vyšlo jeho poslední legální číslo.¹⁰⁶⁾ Zároveň byla zastavena činnost KSČ v českých zemích a také ostatní její listy a časopisy nesměly vycházet. Hlas pravdy však nemohl být a nebyl umlčen.

Další české komunistické listy a časopisy

Kromě RUDÉHO PRÁVA a RUDÉHO VEČERNÍKU vydávala KSČ ještě mnoho dalších politických novin, listy teoretické, kulturně politické, obrázkové, satirické, tělovýchovné, odborové a zájmové, časopisy pro ženy, mládež i děti. Všechny nevycházely po celou dobu buržoazní republiky: některé zanikly úplně, jiné se sloučily a změnily pak jméno, vznikly i některé nové listy a časopisy. Tisk KSČ měl také různou periodicitu: několik listů vycházelo denně, jiné dvakrát týdně nebo obden, strana disponovala mnoha týdeníky, několika čtrnáctideníky, některé časopisy měly periodicitu měsíční nebo dvouměsíční. Věnujme nyní pozornost některým typologickým skupinám českého komunistického tisku a jejich hlavním představitelům (bez ohledu na přesné chronologické zařazení).

Nejdůležitější skupinou byl tisk ústřední a regionální, který představovaly např. tyto listy: ROVNOST. DĚLNICKÁ ROVNOST. MORAVSKÁ ROVNOST. DĚLNICKÝ DENÍK (Plzeň). SVOBODA. SLOVÁCKO. RUDÉ SLOVÁCKO. MORAVSKÉ SLOVÁCKO. PRŮBOJ. PRŮBOJ PRACUJÍCÍHO LIDU. RUDÝ PRŮBOJ. JIHOČESKÝ DĚLNÍK. JIHOČESKÝ DENÍK. STRÁŽ LIDU. KRONIKA. PODBRDSKÉ ROZHEDY. SLÁNSKÉ ROZHLEDY. PODŘIPSKO. VOLNOST. RUDÁ VOLNOST. NOVÁ VOLNOST. RUDÉ POJIZEŘÍ. RUDÝ VÝCHOD. NOVÝ RUDÝ VÝCHOD. Pochodeň. TŘÍDNÍ BOJ. RUDÝ SEVER. SNAHA. RUDÝ TÁBOR. JISKRA. MORAVSKÝ KRAS. PRAVDA (Brno). PROLETÁŘ. ODBOJ. MEZINÁRODNÍ TISKOVÁ KORESPONDENCE. SVĚTOVÝ ROZHLED. NEZAMĚSTNANÝ DĚLNÍK. PRAVDA (Vyškov). SVORNOST. PRÁVO CHUDOBY. KOMUNA. RUDÝ VOLIČ. Vpřed. JEDNOTA. HALÓ NOVINY ad. Z teoretických a organizačních listů to byl AGITÁTOR. BOLŠEVÍK. KOMUNISTA. KOMUNISMUS. KOMUNISTICKÁ REVUE.

Oslabení členské základny po vnitrostranické krizi ve 20. letech, pokles odběratelů a perzekuce ze strany vládní moci, to vše vedlo brzy po V. sjezdu k reorganizaci stranického tisku. Projednával ji sekretariát ÚV KSČ na svém zasedání 16. března 1930 s cílem zkvalitnit obsah tisku, řešit jeho problémy finanční i technické. Realizace nové organizace vedla ke zrušení některých malých okresních časopisů, k jejich spojení s krajskými orgány, k vydávání hlavičkových listů a jejich mutací.

¹⁰⁶⁾ Není bez zajímavosti, jak na tento výměr reagoval buržoazní a reformistický tisk. Venkov jej 21. října uveřejnil na čelním místě s tučným titulkem, České slovo téhož dne velmi litovalo, že komunisté nezastavili svou činnost již před tím raději sami . . .

Hlavičkové listy přebíraly obsah RUDÉHO VEČERNÍKU, tzn. že většina z nich byla tištěna v Praze, jen některým byly zasílány matrice. Prvním hlavičkovým listem se stala 20. března 1930 kladenská SVOBODA a následovala brněnská DĚLNICKÁ ROVNOST (která se tiskla od ledna 1929 do září 1930 z matric RUDÉHO PRÁVA a od 1. října 1930 RUDÉHO VEČERNÍKU), od září 1931 plzeňská PRAVDA a od června 1933 JIHOČESKÝ DENÍK. Kromě toho v některých krajích vycházely tituly, které byly hlavičkovými listy krajských orgánů. Tak např. hradecká POCHODEŇ měla hlavičkové listy VOLNOST, RUDÝ VÝCHOD a VPŘED, plzeňská PRAVDA měla list JIHOČESKÝ PROLETÁŘ, DĚLNICKÁ ROVNOST měla od listopadu 1931 hlavičkové listy STRÁŽ LIDU a SLOVÁCKO apod.

Tato koncentrace tisku, zejména přechod na vydávání hlavičkových listů, měla jednak zlevnit výrobu, ale hlavně měla rozšířit myšlenkovou a ideologickou činnost ústředních tiskových orgánů, zkvalitnit stranickou, politickou i všeobecnou informaci a prohloubit tak všestranné působení stranického tisku. Významně se na něm podílela i kvalitní grafická úprava, kterou měl RUDÝ VEČERNÍK na vysoké úrovni.

Není pochyb o tom, že jmenované listy byly ve své době a v daném regionu významnými masově politickými prostředky Komunistické strany Československa a propagátorem její politiky. Také z hlediska ryze novinářského sehrála většina z nich velice pozitivní roli, neboť právě v jejich redakcích často sbírali první zkušenosti mladí komunisté, kteří později své vyzrálé žurnalistické mistrovství uplatnili v ústředních tiskových orgánech strany. Byli to např. Jan Krejčí, Jan Zika, František Křížek, Josef Mourek, František Třešňák, Géza Včelička, Vašek Káňa, Karla Pfeiferová, Josef Haken, Vojtěch Dolejší, Vilém Nový, Ladislav Štoll, Josef Rybák ad. Zastavme se proto alespoň u některých z jmenovaných listů.

ROVNOST, SVOBODA

Nejstarším z politických listů KSČ byl brněnský deník ROVNOST. V období zápasů mezi pravicovým vedením a marxistickou levicí v sociálně demokratické straně stála jednoznačně na pozicích levice, vyslovovala se kriticky k politice obou vlád Vlastimila Tusara, který byl před lety jejím redaktorem, a v prosincové generální stávce se stala jedním z jejích významných organizačních center na Moravě. V té době se na stránkách ROVNOSTI stále častěji objevovaly články jednoho z jejích zakladatelů, téměř sedmdesátiletého Jos. Hybeše, „do kterého vjel nový elán“ (Franěk, O.: *Bojem zvítězila. Blok, Brno 1975, str. 61*). ROVNOST zůstala věrná internacínálním tradicím z období svého vzniku (1885) a výrazně přispěla k vytvoření jednotné, internacionální KSČ.

Podobně jako celá strana prošla i brněnská organizace ve 20. letech složitým vývojem, v němž se ROVNOST stala tlumočnickem názorů J. Bubníka a postavila se proti vedení strany. Tehdy, v roce 1925, přišel z rozhodnutí ÚV KSČ do Brna na krátký čas Ivan Olbracht, aby nejen v ROVNOSTI, ale na Brněnsku vůbec

pomohl podchytit, stmelit a zorganizovat levicové síly. Ke konsolidaci podstatně přispěl nový šéfredaktor ROVNOSTI Julius Volek-Choráz, vzdělaný marxista, voják Říjnové revoluce, jemuž se mj. podařilo rozšířit okruh dělnických dopisovatelů a pro spolupráci s ROVNOSTÍ získat mladé intelektuály, např. Bedřicha Václavka, J. V. Plevu, Jana Krejčího ad.

Koncem 20. let se ROVNOST ocitla opět v krizi, která byla ještě znásobena úřední perzekucí a útoky sociálních demokratů, po jejichž zásahu ztratil list tiskárnu. Dále vycházel s názvem DĚLNICKÁ ROVNOST v Praze jako hlavičkový list RUDÉHO PRÁVA a RUDÉHO VEČERNÍKU. V roce 1931 se podařilo vydávat ho opět v Brně, zůstal však hlavičkovým listem s jednou až dvěma stranami sázenými v Brně. Jeho redaktorem se tehdy stal dělnický novinář Josef Lieberzeit. Přes všechny potíže se DĚLNICKÁ ROVNOST podílela na procesu bolševizace strany, na boji s likvidátory a v letech 1932–1933 už se stala nepostradatelným kolektivním organizátorem stávký rosicko-oslavanských horníků. Zradou reformistů skončila stávka porážkou, po níž následoval otevřený teror. Podlehl mu mnohé organizace (např. Levá fronta), podlehla mu i DĚLNICKÁ ROVNOST: na podzim 1933 byla zastavena. Byla sice 1. března 1934 obnovena, ale už 30. dubna téhož roku nesměla znovu tři měsíce vycházet. Pro velké finanční nesnáze se zastavení prodloužilo až do 4. dubna 1935; od této doby vycházela v Moravské Ostravě-Přívoze, tentokrát jako hlavičkový list DĚLNICKÉHO DENÍKU. Ani v Ostravě se list dlouho neudržel. Ještě v témže roce se tisk přenesl do Prahy (v Brně měl list filiální redakci a administraci) a název listu se tu změnil v prosinci 1935 na MORAVSKÁ ROVNOST. Brněnskými redaktory byli Fr. Taussig-Suchý a Vl. Pohnert-Šikot, v Praze se o vydávání listu staral V. Dolejší, tehdy již redaktor RUDÉHO PRÁVA.

Pohnutý byl osud ROVNOSTI v buržoazní republice. Konfiskace, žaloby, soudní spory, zastavení ne na několik měsíců, nýbrž téměř na dva roky.¹⁰⁷⁾ Ale i za tak těžkých podmínek stála v čele hospodářských a politických zápasů dělnické třídy v letech světové hospodářské krize a v čele boje na obranu republiky v posledních letech její existence. A přitom, při všech úkolech a existenčních starostech se podařilo vytvořit v ní takovou kulturní rubriku a beletristickou přílohu (Dělnická neděle, později Rudé osení), které se v komunistické žurnalistice staly přímo pojmem. Působili v nich jako novináři Artuš Černík, František Halas, Bedřich Václavek, Jan Krejčí, Richard Fleischer, svými pracemi do nich přispívali Emil Vachek, Marie Pujmanová, Jaroslav Seifert, Josef Hora, S. K. Neumann, Jiří Wolker, Helena Malřřová, Egon Ervín Kisch, Julius Fučsk, Ladislav Novomeský, ElCar (Karel Jiráček),

¹⁰⁷⁾ Rovnost byla zastavena na měsíc na konci listopadu 1928, Dělnická rovnost v červnu 1929 rovněž na měsíc, v březnu 1931 na neurčito, v říjnu 1933 a v dubnu 1934 vždy na tři měsíce. V té době začala vycházet ilegální Proletářská rovnost. Byla tištěna, měla velice dobrou grafickou úpravu a jejím redaktorem byl Jos. Lieberzeit. Organizace jejího vydávání byla zřejmě tak dobrá a bezpečná, že si brněnští troufli na ostravskou „mutaci“ v době, kdy bylo znemožněno zatčením ostravských soudruhů vydávat ilegální Dělnický deník. (Fraňk, O.: c. d., str. 92)

Václav Křen, Vašek Káňa, Josef Rybák, Václav Lacina, Karel Konrad, Vítězslav Nezval, Marie Majerová, Ladislav Štoll ad. (Srovn.: 100 let literatury v Rovnosti. Brno 1985).

Dalším komunistickým politickým listem s dlouholetou tradicí byla kladenská SVOBODA. Její revoluční charakter určoval zejména Antonín Zápotocký, který působil v Kladně jako tajemník strany a po určitou dobu pracoval přímo jako redaktor. Mimořádný význam a vliv měla SVOBODA ve dnech prosincové generální stávky, kdy byla v podstatě orgánem Ústřední dělnické rady, Ústředního revolučního výboru a stávkujícího proletariátu. Kladno, tato „nedobytná država proletariátu“, tento „český rudý Kronštadt“, bylo nej-silnější oporou generální stávky. Proto nad městem po jejím potlačení bylo vyhlášeno stanné právo, sem také Černého vláda soustředila stovky četníků a vojáků. Podle VEČERNÍKU RUDÉHO PRÁVA (z 14. prosince 1921) bylo Kladno v noci ze 13. na 14. prosince obklíčeno, četníci vtrhli do redakce SVOBODY a do sekretariátu strany v Dělnickém domě, Ant. Zápotocký, vedoucí funkcionáři a redaktoři byli zatčeni a SVOBODA byla zastavena.

Mohla vyjít až v lednu 1921, kdy začala uveřejňovat seriál článků, rozborů a polemik o bezpodmínečné nutnosti vstoupit bez výhrad do KI. Zvláště přesvědčivé, strhující byly argumenty Ant. Zápotockého, který jako „pankrácký velezrádce“, odsouzený za organizování generální stávky k 18 měsícům, posílal tajně své příspěvky do RUDÉHO PRÁVA i do SVOBODY. Po založení KSČ se SVOBODA stala jejím listem pro Kladenský kraj a ještě několik dalších let si zachovala revoluční charakter. Ale také Kladno a SVOBODA koncem 20. let na čas zakolísaly. Se skupinou likvidátorských poslanců a odborářů šel jak ředitel stranické tiskárny Alois Muna, tak vedoucí redaktor SVOBODY Bohumil Škuthan, kteří se na jaře 1929 listu zmocnili. Tím, kdo v této složité situaci zůstal pevný, byl dělnický novinář František Křížek, který v redakci pracoval od roku 1926. Po dvou týdnech se SVOBODA opět vrátila do rukou strany a Fr. Křížek se stal jejím vedoucím redaktorem. S jeho jménem jsou pak spojeny další osudy listu, do doby, než byl povolán do Švermovy redakce RUDÉHO PRÁVA.

Těžká finanční situace, která v tisku komunistické strany vznikla v souvislosti s vystoupením likvidátorů, ohrozila i existenci SVOBODY. Z toho důvodu přesídlila do Prahy, kde se stala hlavičkovým listem RUDÉHO VEČERNÍKU. Tak vycházela až do 20. října 1938. (V revolučních bojích zrozená. Středočeské nakladatelství a knihkupectví, Praha 1971.)

HALÓ NOVINY

Počátkem října 1933 bylo RUDÉ PRÁVO zastaveno na tři měsíce a po něm postupně do začátku prosince další listy a časopisy. Strana byla fakticky zba-vena všeho legálního tisku. Nemohla vydávat žádný nový list, byť s jiným názvem, protože jako náhradní orgán by mohl být rovněž okamžitě zastaven.

Proto vznikla myšlenka, že by se o tuto možnost měli ucházet typografové, kteří zastavením komunistického tisku přišli o práci. Podařilo se jim, že úřady vyslovily souhlas s vydáváním „svépomocného“ deníku, a tak v pondělí 23. října 1933 kameloti v pražských ulicích nabízeli první číslo HALÓ NOVIN. Vycházely každý den v poledne, zprvu kromě neděle, ale na žádost čtenářů už od 5. listopadu měly také nedělní vydání.

V podtitulku HALÓ NOVIN stálo, že jsou „informační a reportážní list pro všechny“, v tiráži pak, že je vlastním nákladem vydává Václav Malina a odpovědným redaktorem je Ant. Plesl. Vycházely v Praze-Karlíně, Královská ul. č. 13 (nynější Sokolovská). V prvním čísle v článku „Dovolte, abychom se představili...“, je naznačen jejich program. HALÓ NOVINY chtějí být listem, „který se záměrně vzdá honby za krvavými senzacemi, který se zřekne kampaní pro zájmy, vzdálené miliónům českých lidí, který bude věcně informovat, přinášet zprávy o událostech, které nejsou jen zajímavé, ale souvisejí úzce s osudem těch, jimž chce sloužiti. Nebudeme se dovolávat ani věčných hodnot, ani posvátných citů, ale v prvé řadě zdravého lidského rozumu...“.

Nejen typografové byli v době zastavení komunistického tisku bez práce. Nezaměstnaní byli i novináři, a proto psali do HALÓ NOVIN redaktori RUDÉHO PRÁVA a RUDÉHO VEČERNÍKU. Ale jejich jména se nesměla na stránkách listu rovněž objevit, proto užívali zkratk a pseudonymů. Po zastavení TVORBY na šest měsíců přišel Julius Fučík, pod jehož vedením se z HALÓ NOVIN stal skutečně populární list, píšící v komunistickém duchu a obratně zápasící s cenzurou. Julius Fučík psal hlavně reportáže, které tu vycházely místo úvodníků, Vlastimil Borek měl na starosti zahraničněpolitickou rubriku, do níž psali ještě Jan Krejčí a Kurt Konrad, kulturní rubriku vedl Josef Rybák, na vytváření sportovní rubriky se podíleli Vratislav Šantroch, který se kromě toho zabýval ještě hnutím mládeže, a Evžen Rošický, který byl autorem talentovaných črt a reportáží. Nedělní hlídku pro ženy Žena a dnešek¹⁰⁸⁾ vedla Lída Cekotová, filmovou rubriku Pražská kina Lubomír Linhart, dalšími redaktory byli ještě např. Gustav Bareš, Jiří Síla, Bohumila Sílová, krátce Lad. Novomeský. Všichni jmenovaní novináři však v HALÓ NOVINÁCH nepůsobili souběžně, v redakci pracovalo vždy nanejvýš pět redaktorů.

Témata, jimiž se list hlavně zabýval, se dají shrnout zhruba do dvou okruhů. Především to byla světová hospodářská krize, její průběh a důsledky, dokumentované zcela novými pohledy na život nezaměstnaných, které ovšem ještě více než jiné články či rozhovory usvědčovaly a odsuzovaly současný společenský řád. Byl to seriál reportáží „Žijeme bez práce“, který zahájil 7. prosince 1933 Julius Fučík (Jos. Pavel). „... Skoro půl miliónu nezaměstnaných – podle úřední zprávy – nemá podpor, skoro půl miliónu mužů a půldruhého miliónu jejich žen a dětí, žijí bez práce. Z čeho? ... Chtěli bychom na to odpovědět v sérii

¹⁰⁸⁾ Noviny měly několik stálých rubrik: Denní haló, Kultura dne (s částmi Haló radio, Haló divadla apod.), Ohlas dne v tisku, Ve tfech rádech, Co nového v ČSR a co jinde? Informace, Život našich dnů, Slovo o módě, hlídku dětskou, mládeže, právní, zdravotní, radioamatérů, fotoamatérů apod.

reportáží. Naše odpověď bude kusá, nedokonalá, neboť nemůžeme zachytit všechnu tu zoufalou vynalézavost, s níž se pokoušejí nezaměstnaní zachránit život, nemůžeme vylovit z temných hlubin bídy všechnu pravdu na denní světlo krize. . . .“

V seriálu pak HALÓ NOVINY píše o hornících, kteří se pokoušejí žít dolováním v divokých šachtičkách, lopatou a rukama, s nasazením vlastního života. Když je divoká šachta už neuživí, stávají se pašeráky, jiní se živí sekáním ledu na Vltavě, rozdáváním reklam. Redakce se snažila v seriálu zachytit různé profese a na různých místech republiky, hlavně v pohraničí, kde byli nezaměstnaní vystaveni silnému působení fašistické propagandy.

Druhým velkým tematickým okruhem byl boj za vytvoření jednotné a lidové fronty proti fašismu a válce. Nutnost jejího vytvoření v Československu dokumentovaly HALÓ NOVINY analýzou současné situace v Německu, v Rakousku, ve Španělsku, argumentovaly pro ni i rozборы vnitropolitického vývoje zejména v roce 1935, v roce parlamentních a prezidentských voleb, průběžně sledovaly osud návrhů KSČ, vyzývající reformistické strany a jejich odbory ke společnému postupu, zasvěcenými, zanícenými články vnesly do vědomí čtenářů sympatie ke statečným Habešanům, kteří bosí hájili svou svobodu proti italskému fašismu, vyzbrojenému nejmodernější technikou. Středem pozornosti HALÓ NOVIN byl přirozeně Sovětský svaz, jeho rozvoj politický i hospodářský a po uzavření čs.-sovětské smlouvy Sovětský svaz jako spojenec ČSR.¹⁰⁹⁾

Čtenáři přijali HALÓ NOVINY velice příznivě – buržoazním a reformistickým deníkům byly naopak trnem v oku. Např. Národní listy je v podstatě denuncovaly tím, že je prohlašovaly za komunistický tisk „nerušeně pokračující v propagaci podvrtných hesel s protistátních cílů.“¹¹⁰⁾ J. Fučík pod pseudonymem Jos. Pavel odpověděl článkem „Kam až došli“ (HN z 25. listopadu 1933). „. . . Chceme být listem vážným, listem, který si je vědom odpovědnosti žurnalistiky před vývojem lidstva, a podle toho, pokud nám síly stačí, se řídíme. Ano, i my chceme být listem bulvárním, to jest listem, který poutá tisíce lidí proudících ulicí z práce za prací nebo za hledáním práce. Ale chceme upoutávat bulvár věcnou a poctivou informací o tom co má význam ve vývoji světa. A do naší práce nám vpadnou Národní listy a řeknou, že to je „propagace podvrtných hesel a proti-

¹⁰⁹⁾ Dne 24. června 1936 byl v listu uveřejněn článek „Karel Čapek o sovětské ústavě“, který byl převzat z moskevské Pravdy: „První pocit, který ve mně vzbuzuje návrh nové ústavy SSSR,“ píše K. Čapek, „je pocit radosti a úlevy. Sovětský svaz není jen nejsvobodnější zemí: je to země, vytvářející nový typ demokracie . . . Sovětský svaz vyzdvihuje vysoko na štít demokratické zásady, popírané v některých zemích . . . Hned teď, po uveřejnění návrhu nové ústavy SSSR, je možno říci, že v dějinách Evropy začíná se nová éra. . . Zejména hluboko na mne působí, že návrh nové sovětské ústavy nedělá rozdíl mezi rozličnými národy. Nová sovětská ústava nejenom uskutečňuje hesla Velké francouzské revoluce, ale rozvíjí je i dále, ovšem na jiné sociální základně . . .“

¹¹⁰⁾ V. Dolejší (Noviny a novinář, c. d., str. 57) uvádí, že Českému slovu a Národním listům byla proto poslána tisková oprava v obvyklé formě: „Není pravda, že Haló noviny jsou komunistickým listem, ale je pravda, že jsou listem zaměstnanců tiskárny,“ kterou oba deníky musely uveřejnit.

státních cílů“ . . . Kam až dospěly poměry, když k takovému útoku stačí fakt, že jsme se ostře oddělili od všech ostatních tzv. senzačních listů a rozhodli se netvrdit čtenáři, že nejdůležitější pro jeho život jsou záhadné vraždy, královské rozvody a jiné senzace na klamání lidí o významu doby.“

Začátkem února 1934 mohl po tříměsíčním zastavení opět vyjít RUDÝ VEČERNÍK, ale měl před sebou proces pro urážku na cti, kterou na jeho odpovědného redaktora hromadně podali redaktoři Melantrichu. Byl to proces velice nákladný, který si vyžádal asi 25 000 Kč (Dolejší, V.: c. d., str. 57), a proto bylo rozhodnuto pokračovat ve vydávání HALÓ NOVIN namísto večerníku. Byly zastaveny společně s ostatním komunistickým tiskem 20. října 1938.

Význam HALÓ NOVIN, které zpočátku vedl Julius Fučík a později hlavně Kurt Konrad, byl v tom, že se obracely nejen k členům strany, ale především k bezpartijním a k mládeži, v nich získávaly sympatizující pro politiku KSČ.

*

Další typologické skupiny českého tisku KSČ vytvářely časopisy kulturní a kulturně politické (TVORBA ad.), satirické a obrázkové (např. SVĚT PRÁCE, SVĚT V OBRAZECH, REFLEKTOR, SRŠATEC, ŠLEHY), odborové (RUDÝ ODBORÁŘ, RUDÝ DĚLNÍK, RUDÝ HORNÍK, RUDÝ STAVEBNÍK, RUDÝ LUČEBNÍK ad.), závodní (VÍTKOVÁK, ŠKODOVÁK, MORAVSKÝ KOVÁK, HAVÍŘ aj.), tělovýchovné (např. VÝBOJ, ŠTAFETA, DĚLNICKÁ TĚLOVÝCHOVA, STADIÓN) a široké spektrum různých časopisů zájmových (např. DĚLNICKÉ DIVADLO, MAJÁK, MEZINÁRODNÍ DĚLNICKÁ POMOC, DĚLNICKÁ POMOC, RUDÁ POMOC ad.).

TVORBA

V říjnu 1928 navštívil Julius Fučík se svými přáteli Josefem Horou, Marií Majerovou a Jiřím Weilem univerzitního profesora F. X. Šaldou, zakladatele časopisu TVORBA,¹¹¹⁾ v jehož redakční radě J. Fučík působil. „*. . . Bylo to ve chvíli, kdy reakce nám, proletářům, vyrazila z ruky jednu tiskovou zbraň za druhou, ve chvíli, kdy komunistický tisk byl zcela umlčen. „Zcela umlčen? Sper je das, vy mlčet nesmíte,“ řekl tenkrát F. X. Šalda a pod svým jménem vtiskl nám do rukou zbraň Tvorby. A jak ji svíráme, cítíme velikost dědictví, jež Šalda předal všem bojovníkům o zítřek, tu vášeň pravdy a svobody, jež naplňovala celou jeho bytost . . .“*

¹¹¹⁾ První číslo Tvorby, „čtrnáctideníku pro kritiku a umění“, založené F. X. Šaldou, vyšlo 15. října 1925; „za hlavního spolupracovníka O. Fischera, Fr. Götze, J. Honzla, F. X. Šaldy a K. Teigeho redigoval R. Škofík“. Druhý ročník Tvorby s podtitulem „list pro literární, politickou a uměleckou kritiku“ zahájil v lednu 1927 a řídila jej red. rada ve složení F. X. Šalda, Bohumil Mathesius a Julius Fučík. Ročník končil dvojčíslem 9–10 v květnu 1928. V té době dělal Šalda přípravy na vydávání Zapisníku.

(J. Fučík v nekrologu F. X. Šaldy, *Tvorba* č. 15 z 9. dubna 1937, str. 225).

Poctivý demokrat Šalda jednal tak, jak považoval za správné. V mnohém s komunisty nikdy nesouhlasil, ale byl přesvědčen (a také to jasně vyjádřil v polemice s Ferd. Peroutkou), že skutečně demokratický stát nesmí vylučovat komunisty z účasti na základních politických právech. Vzal-li tento stát před volbami do okresních zastupitelstev, v době velkolepých oslav desátého výročí vzniku samostatného Československa komunistům svobodu tisku, cítil Šalda povinnost pomoci jim.

A tak 4. listopadu 1928 vychází první číslo Fučíkovy *TVORBY*, „týdeníku pro literaturu, politiku a umění“. Vydavatel a majitel F. X. Šalda, odp. redaktor J. Fučík, tiskem J. Hofmana v Karlíně“ (od ledna 1929 byl majitelem a vydavatelem Jos. Hora, odp. redaktorem J. Fučík, od 30. března 1929 byl vydavatelem i odp. redaktorem J. Fučík). Tak byl položen základní kámen časopisu, který se v budoucích letech stal jedním z nejlepších kulturně politických listů vůbec, který, ač stál formálně mimo stranu, vykonal pro její kulturní politiku tolik, jako snad žádný jiný a který pro nás zůstává trvalým odkazem revoluční žurnalistiky.

S ohledem na předpisy musila *TVORBA* vycházet jako list „nestranický“, ale z jejího celkového ideového zaměření je jasné, že se formovala neoddělitelně od *RUDÉHO PRÁVA*. Z této sounáležitosti se *TVORBA* také vyznává ve svém pozdravu *RUDÉMU PRÁVU* k 10. výročí jeho vzniku: „... *Jsmo listem revolučních dělníků a intelektuálů. Nemůžeme nevidět, že Rudé právo je jediným deníkem, který důsledně jde po této jediné linii, jež vede k osvobození a uvolnění všech tvůrčích sil. Je to linie, již jsme i my nastoupili. Máme společný cíl. Máme společného třídního nepřítel. . . . Jsme si plně vědomi avantgardního úkolu tohoto deníku, víme, co to znamená i pro nás. . .*“ (RP z 18. září 1930).

Podle vzpomínek Jos. Rybáka (Vyprávění o J. Fučíkovi. Čs. spisovatel, Praha 1973, str. 8) dělal *TVORBU* vždy jen jeden novinář, většinou člen redakce *RUDÉHO PRÁVA* nebo *RUDÉHO VEČERNÍKU*. Zprvu to byli J. Fučík, Jos. Hora a Fr. Němec, ale už v roce 1930 se na redigování časopisu vystříдалo pět redaktorů celkem jedenáctkrát (*Tvorba* z 13. listopadu 1930, str. 720), z toho L. Novomeský čtyřikrát, dále pak to byli J. Fučík, J. Krejčí, Ed. Urx a Fr. Němec. V dalších letech ji řídil nejčastěji J. Fučík, ale opět ho střídali Kurt Konrad, L. Štoll, J. Weil. V roce 1931 měla *TVORBA* náklad 10 000 až 14 000 výtisků.

Vývoj *TVORBY*, její zaměření, rozdělil sám Fučík do tří základních etap. První tvoří list Šaldův, kdy byl kulturní revuí, ve druhém období od podzimu 1928 až do uveřejnění tohoto článku v č. 16–17 z 6. července 1929 *TVORBY* vlastně suplovala dočasně umlčený ústřední stranický tisk a její těžiště tedy spočívalo převážně v informování tisíců dělnických čtenářů. Od té doby zahajovala novou etapu, která byla pro ni charakterističtější a tradiční, etapu kulturně politického magazínu. Byla to cesta listu, jehož krédem se stalo „být revolučním týdeníkem, dávajícím odpovědi na nejzákladnější otázky, jež jsou otázkami životními pro dělníky i intelektuály velkého čtenářského okruhu *Tvorby*“ (*Tvorba* z 31. prosince 1930, doslov redakce, který napsal J. Fučík).

Základními životními otázkami v letech, kdy list vycházel, byla světová hospodářská krize, nebezpečí fašismu a jejich zvrstlá průvodní jevy. TVORBA o nich psala v širokých souvislostech i v konkrétní drobnokresbě, uměla přiblížit a osvětlit jeden a týž problém s pomocí různých novinových žánrů, pracovala skvěle s citacemi zahraničního i domácího buržoazního a reformistického tisku, které konfrontovala s názory komunistických listů. Touto nekonvenčností v obsahu i formě získávala pokrokovou inteligenci k projevům protestů proti nelidskému živoření nezaměstnaných i k obžalobě těch, kdož přivedli k moci Hitlera a fašismus vůbec.

Po stávce rosicko-oslavanských horníků píše např. prof. Jiří Kroha: „... *Zde již nebojuje muž o mzdu, zde obhajují muži i ženy životy svých dětí. S vědomím demokracie a nevšimavé části československé veřejnosti uzavírají četníci svými bodáky pole zápasu proletářské práce a kapitalistického vykořisťování. Kruh bodáků se zužuje, jednota, odvaha a pevnost zoceluje...*“ („Demokracie kouzla zbavená“. Tvorba č. 8 z 20. února 1933). A v době občanské války ve Španělsku, o níž TVORBA podávala zevrubné svědectví nejen novinářů komunistického tisku (Jan Šverma, Bohuslav Laštovička, Václav Sinkule), nýbrž uveřejňovala i pozdravy, které španělským obráncům demokracie posílali např. Romain Rolland či Thomas Mann, reportáže Ilji Erenburga či E. E. Kische, články Liona Feuchtwangera či Anny Seghersové, objevilo se v ní také toto vyznání S. K. Neumanna: „... *A je to komedie velmi špinavá, slyšíme-li znovu a znovu povyk o domnělé komunistické chybě a znovu a znovu cudné mlčení o pravých původcích německého rozkladu: o diplomacii evropské demokracie a o zradě špiček sociální demokracie... Práví tvůrci Hitlera v Německu jsou stejně nesporní jako praví tvůrci Konrada Henleina u nás. Jsem tedy komunist a pokládám si to za největší čest a za největší klad svého života...*“ (S. K. Neumann: „Komunist jsem“, Tvorba č. 26 z 25. června 1937).

Význam TVORBY tkvěl tedy především v tom, že se v ní počal vyhraňovat nový poměr komunistické strany k inteligenci. TVORBA se měla podle Fučíka stát jakýmsi „mostem mezi levě orientovanou inteligencí a dělnickou třídou“. V průběhu dalších let se jí dařilo získávat pro stranickou ideologii postupně stále nové a nové příznivce z řad inteligence a na druhé straně vtahovat do problémů kulturní politiky i dělníky. Protože patřili k jejím čtenářům, měli možnost stát se přímými účastníky mnoha diskusí a polemik, v nichž se vyjasňovala marxistická kritéria v oblasti kulturní politiky, estetiky, literatury, filozofie atd. V tom byla její ojedinělost a nenahraditelnost, kterou si však uvědomoval i státní aparát. Už druhé číslo Fučíkovy TVORBY, v němž vyšlo známé prohlášení kulturní pětky, bylo zabaveno a z deseti čísel neúplného ročníku 1929 byla čtyři poznamenána cenzorovou tužkou. A na podzim 1933 byla TVORBA „pro trvalé páchání trestných činů“ na půl roku zastavena. Poslední číslo tehdy vyšlo 9. listopadu; definitivně byla umlčena společně s ostatním komunistickým tiskem 20. října 1938.

Důležitou součástí struktury tisku KSČ, které strana přikládala velký význam, byly časopisy pro děti, mládež a pro ženy.

Hned po svém vzniku zahájila Komunistická strana Československa dlouholetý proces formování pokrokového hnutí dětí a mládeže. V podmínkách buržoazní republiky, za stálé asistence jejího mocenského aparátu to byl úkol těžký a složitý. Ale bylo třeba překonat také národnostní, zájmové i náboženské přežitky a čelit různým falešným heslům o „nepolitičnosti“ či „nadtřídnosti“ dětských a mládežnických organizací. Hlavní zásady i perspektivu komunistického dětského hnutí v ČSR tlumočil už na ustavujícím sjezdu strany B. Šmeral, který ve svém referátu mj. řekl: „... *Komunismus chce nejenom novou základnu výrobní a správní, ale i nového člověka... Jsme více než politická strana. Jsme předvoj nového života. Tvoříme nové poměry, chceme tvořit také nové lidi...*“ (Protokol ustavujícího sjezdu KSČ. SNPL, Praha 1958, str. 153).

Základy dětského komunistického hnutí byly položeny 8. května 1921, kdy vznikla Federace dělnických tělovýchovných jednot v Československu (FDTJČ), přejmenovaná v roce 1926 na Federaci proletářské tělovýchovy (FPT). Druhou organizací byli Spartakovi skauti, kteří se od roku 1924, když se sloučili se Skauty práce, nazývali Spartakovi skauti práce (SSP), kteří se jako celek stali součástí FDTJ (FPT). A konečně to byli Mladí průkopníci (později Rudí průkopníci), jejichž ustavující sjezd se konal na přelomu let 1927–1928 v Praze. Řízení této organizace bylo svěřeno Komunistickému svazu mládeže, který vytvořil ústřední dětské byro v čele s Karlem Aksamitem. Jak svou organizací, tak zaměřením své činnosti se Rudí průkopníci nejvíce přibližovali sovětskému Pionýru.

KOHOUTEK

Prvním revolučním, důsledně komunistickým dětským časopisem byl měsíčník KOHOUTEK, založený 15. října 1922, jehož redaktory byli přední pracovníci strany Ant. Zápotocký a Jos. Haken. Již tato skutečnost, jakož i účast vynikajících spisovatelů na tvorbě časopisu svědčí o tom, jak velký význam přikládala strana dětskému hnutí. Mezi četné autory KOHOUTKA patřili např. Josef Hora, František Branislav, Jiří Wolker, Antonín Sova, ze zahraničních spisovatelů v něm nejčastěji vycházely práce Maxima Gorkého a Vladimíra Majakovského. Duší KOHOUTKA byla Marie Majerová, která také založila a několik let vedla dětskou přílohu RUDÉHO PRÁVA a dětskou komunistickou knihovničku. Podle Oldřicha Kryštofka (Novinářský sborník, 1959, č. 4, str. 469 ad.) „snad nejsvětlejším zjevem Kohoutka byla Helena Malířová, která proletářským dětem věnovala doslova nejlepší léta svého nelehkého, neklidného života i na úkor své vlastní literární činnosti pro dospělé“. Organizovala dětské besídky, šila dětem šatičky, učila je hrát na klavír, převyprávěla pro ně mnohé pohádky v proletářském duchu apod.

Časopis KOHOUTEK měl složitý úkol, neboť byl určen dětem všech věkových

kategorií, od těch nejmenších až po ty, které se připravovaly pro vstup do Komsomolu. Podle toho bylo také rozděleno jeho 16, později 32 stran: písně, básně, reportáže, informace o životě dětí v Sovětském svazu, u nás i v ostatních zemích, články propagující vědecký světový názor a vlastní příspěvky dětí. Také tento časopis stíhaly různé formy perzekuce. Především bylo od roku 1924 zakázáno rozšiřovat ho ve školách, byl také velice často konfiskován a dokonce dvakrát zastaven, vždy na šest měsíců: 27. listopadu 1928 a 27. února 1930, až nakonec byl definitivně umlčen v roce 1932.

Z ostatních časopisů pro děti, které uvádí Soupis komunistického a dětského tisku, vycházely v buržoazní republice ještě: časopis SSP OHEŇ, sborníky agitačních materiálů pro nejmenší OHNÍČEK, časopis Federace čs. skautů PRŮKOPNÍK, časopis FPT DĚLNICKÁ TĚLOVÝCHOVA, jakož i časopisy určené pro národnostní menšiny. Dětem byly určeny přílohy pro děti a mládež v RUDÉM PRÁVU, HALÓ NOVINÁCH, ROZSEVAČCE, v časopise bezvěrců MAJÁK i v časopisech pro mládež.

V obsahu všech těchto příloh a časopisů jsou zřejmé některé společné rysy. Rozhodující byla komunistická ideovost, která pronikala celou jejich novinářskou i literární tvorbou. V souladu s komunistickými idejemi byly děti vychovávány k třídnímu a politickému uvědomění, k lásce k pracujícímu lidu a k nenávisti k vykořisťovatelům a utlačovatelům lidstva. Příznačné je, že toto výchovné působení mělo v tisku vždy konkrétní podobu v informacích o současných politických a sociálně ekonomických bojích. Např. KOHOUTEK, který nesl po vzoru skutečných komunistických novin v záhlaví heslo „Proletáři všech zemí, spojte se!“, byl přímým organizátorem účasti dětí na zápasech dělnické třídy. Dokladem jsou různé politické kampaně, např. akce k Mezinárodnímu dětskému týdnu, demonstrace, ale i kolportáž revolučního tisku apod. Jiná forma organizačního a výchovného působení tisku spočívala v péči o stálý okruh dětských dopisovatelů.

Dalším znakem dětského komunistického tisku byla cílevědomá výchova dětí k proletářskému internacionalismu a v souladu s tím k lásce k Sovětskému svazu. Zajímavým dokumentem, uloženým v literárním archívu Památníku národního písemnictví v Praze, jsou fotokopie dopisů dětí z nejrůznějších míst ČSR Maximu Gorkému, který se v letech 1923–1924 léčil v Mariánských Lázních, a fotokopie jeho odpovědí našim dětem.

Tím, že bojoval proti buržoazní ideologii, propagované ve školách a v různých dětských a tělovýchovných organizacích, měl komunistický tisk pro děti také výrazné poslání vzdělávací. Zejména jeho prostřednictvím byly dětem osvětlovány příčiny náboženských pověr, otázky národních dějin a kultury, společenského zřízení apod. Od svého vzniku se strana v tisku obracela k dětem jako k dospělým lidem a odkrývala před nimi skutečné příčiny jejich nouze a hladu. A tak školní poučky o svobodě a demokracii dostávaly v zrcadle revolučního dětského tisku jinou podobu, takovou, kterou proletářské děti znaly z vlastních zkušeností.

ČASOPISY KOMSOMOLU

Komunistický svaz mládeže Československa vznikl 20. února 1921 sloučením českých, slovenských a německých mládežnických organizací. V průběhu buržoazní republiky byl několikrát úředně rozpuštěn (v září 1922 a v červnu 1932), ale zlomit komunistické hnutí mládeže se státnímu aparátu nepodařilo. Naopak 30. léta byla naplněna rostoucím bojem za jednotnou frontu pracující mládeže proti fašismu. V době ohrožení republiky se z rozhodnutí Komunistické internacionály mládeže a KSČ vzdal Komsomol v dubnu 1936 své samostatnosti a dal podnět ke vzniku organizací pokrokové mládeže podle národnostního klíče. Byly to především Svaz mladých (23. června 1936) a Svaz slovenské mládeže (6. prosince 1936), které pracovaly pod ideovým vedením KSČ. Pro boj za hospodářské a sociální požadavky mladých lidí, jakož i pro boj proti fašismu měly získávat i jiné organizace mládeže a orientovat se tak na dosažení jednoty celé mladé generace. Vyvrcholením tohoto úsilí bylo vytvoření Čs. výboru mládeže, který vydal v září 1938 prohlášení pokrokové mládeže proti kapitulantské politice Hodžovy vlády. Jeho činnost však byla znemožněna zastavením činnosti KSČ a dalších pokrokových organizací.

V období buržoazní republiky vydával Komunistický svaz mládeže řadu časopisů, které byly určeny funkcionářům, členům i sympatizujícím. Prvním orgánem Komsomolu byl **MLADÝ KOMUNISTA** (předcházel **MLADÝ PROLETÁŘ**), vydávaný v českém, slovenském a maďarském jazyce. Jeho první číslo vyšlo 18. února 1921, tedy ještě před sloučením všech komunistických organizací mládeže v ČSR, existoval však necelý rok. Jeho pokračovatelem byl list **KOMUNISTICKÁ MLÁDEŽ**, od počátku roku 1926 časopis **PRAVDA MLÁDEŽE**, který po půlročním zastavení v roce 1929 zanikl. Z dalších časopisů jmenujme list Komsomolu **VŮDCE** (později **MLADÝ BOLŠEVÍK**) a **INTERNACIONÁLA MLÁDEŽE**, časopisy trampské mládeže **TRAMP** a **OHEŇ**, z listů určených širokým vrstvám mládeže časopis **VOJÁK** a konečně studentskou **AVANTGARDU**.

Časopisy Komsomolu tvořily ve 20. letech ucelený systém, který pokrýval svým zaměřením všechny složky mládeže. V období stranické krize se tento systém z různých příčin rozpadl. Pro finanční těžkosti Komsomolu zanikly **INTERNACIONÁLA MLÁDEŽE**, **AVANTGARDA** a **MLADÝ BOLŠEVÍK**, policejním zásahům podlehly **PRAVDA MLÁDEŽE**, **VOJÁK**, **MLADÝ KOMUNISTA** a **KOMUNISTICKÁ MLÁDEŽ**. Přes tyto těžkosti strana po V. sjezdu mobilizovala všechny síly k tomu, aby mládežnický tisk mohl vycházet dále. V lednu 1930 vypršel zákaz vydávání časopisu **PRAVDA MLÁDEŽE** a již 1. března se objevil nový list — **MLADÁ GARDA**. V listopadu 1933 byla na půl roku zastavena, obnovena byla až v červnu 1934. Změněná situace na počátku druhé poloviny 30. let a nová taktika v práci s mládeží po VII. kongresu KI vedly k tomu, že 22. února 1936 vyšlo poslední číslo **MLADÉ GARDY**. Na její místo nastoupil 15. září 1936 nový časopis, orgán Svazu mladých **HEJ RUP**.

ROZSEVAČKA

K neaktivnějším složkám marxistické levice v sociálně demokratické straně patřily nesporně ženy. Dosvědčují to některá fakta. Např. to, jak energicky žádaly, aby se vedení levice vyslovalo pro přijetí podmínek III. internacionály,¹¹²⁾ nebo to, jak brzy po založení KSČ daly svému časopisu bez váhání, aby bylo všem jasno, o jaký časopis jde, nový název KOMUNISTKA. „... *Dáváme našemu ženskému časopisu to celým světem nenáviděné a tisíckrát proklínané jméno Komunistka proto, abychom je vám učinili bližší a dražší. Chceme, aby byl váš, jedině váš, které trpíte a bojujete, ale které jednou zvítězíte...*“, napsala v prvním čísle KOMUNISTKY sekretářka žen Anna Křenová.

Pro proletářské ženy v této době vycházely dva časopisy – na Moravě ŽENA a v Praze ŽENSKÝ LIST, který od června 1922 nesl tedy název KOMUNISTKA. Oba listy vycházely do roku 1926, kdy se slučují do jednoho časopisu s názvem ROZSEVAČKA. Redaktorkou KOMUNISTKY byla nejprve Marie Majerová, která do ní přispívala objevenými reportážemi ze Sovětského svazu, osvětlovala hnutí proletářských žen doma i ve světě, ale protože byla velice zaneprázdněna jak svou prací literární, tak funkcemi (např. v ženské sekci KI), listu chyběla pevnější ruka a soustředěnější koncepce.

V roce 1925 ji vystřídala Helena Malířová, ale ani za jejího vedení se mnoho nezměnilo. V listu vycházely instrukce, projevy a rezoluce, takže měl spíše charakter nějakého věstníku pro funkcionářky. Nemohl tedy působit tam, kde měl získávat pro politiku strany ženy, stojí dosud stranou. Časopis proto musil nutně změnit svůj obsah, formu, způsob psaní a také název. A tak od 23. dubna 1926 vycházela ROZSEVAČKA, jejíž odpovědnou redaktorkou se stala opět H. Malířová.

Úroveň časopisu se zlepšila, přibýlo dopisovatelek, kterým H. Malířová věnovala velkou pozornost. Rubrika Listy dělnic se rozrůstala, příspěvky dopisovatelek představovaly často většinu čísla. Celkově se však ROZSEVAČKA nestala ještě časopisem, který by mohl soupeřit s několika desítkami buržoazních a reformistických listů pro ženy. Zápasy, které probíhaly uvnitř strany v souvislosti s vnitrostranickou krizí a s bolševizací strany, se v časopise nijak neprojevíly. Helena Malířová se zřejmě v situaci neorientovala, nakonec podepsala protistranické prohlášení sedmi a tím se vyřadila z redakce i ze strany.

Ve dvaadvacátém čísle ročníku 1929 se objevilo v tiráži ROZSEVAČKY poprvé jméno Jožka Jabůrková. Ve stranické práci nebyla v této době Jožka Jabůrková nováčkem, také do ROZSEVAČKY již delší dobu dopisovala, ale redigovat

112) Na Hlíšské konferenci žen, která se sešla 12. a 13. března 1921, se delegátky rozhodně vyslovily k přistoupení ke KI a žádaly založení komunistické strany: „... *Kdyby však přišlo mělo dojít k nějakému oddalování a odsouvání ... jsme rozhodnuty svolati zvláštní konferenci, která by připojila ženské hnutí v naší republice ku komunistické sekci mládeže a k německé komunistické straně. Naše místo je po boku našich dětí ...*“ (Žena, 1921, č. 11).

týdeník, navíc ve složité situaci vnitropolitické i vnitrostranické nebylo pro ni jistě snadným úkolem. Velice brzy se však ukázalo, že volba nové redaktorky byla šťastná. J. Jabůrková byla nejen neobyčejně talentovaná, bystrá a pohotová novinářka, která dovedla nenásilně spojovat politiku strany s každodenním životem proletářských žen. Byla to především také proletářka, která na základě svých vlastních zkušeností dovedla žít starostmi svých čtenářek a mluvit jejich řečí. Nejedna její článek v *ROZSEVAČCE* měl autobiografické rysy, nejednou argumentovala vlastním životem, svým vývojem a postupným dozráváním, aby dokázala, že je třeba „dívat se na svět ze širokého stanoviska dělnického celku“. Pochopila totiž, že boj za osvobození ženy je nedílnou součástí boje za osvobození dělnické třídy. Byl to program, odsuzující planý feminismus, program, vycházející z myšlenek Kláry Zetkinové: třídní boj a ne boj mezi muži a ženami. Cíl žen je stejný jako cíl mužů: vláda dělníků a rolníků. A tento program pak naplňovala J. Jabůrková konkrétním obsahem. Sledovala všechny aktuální otázky a ani na vteřinu nezapomínala, pro koho píše. Přesvědčivé příklady, věcná argumentace, bystrý úsudek, ironické srovnání, vhodně volené kontrasty, vtipný dialog a především zanícení pro věc — to byly prostředky, jimiž čtenářky *ROZSEVAČKY* upoutávala, a tak je politicky vychovávala, třídně uvědomovala a získávala pro politiku strany v době velkých sociálně ekonomických a politických otřesů, v nichž list řídila.

Velký ohlas vyvolávaly zvláště její bojovné články o životě dělnických žen a dětí v kapitalistickém Československu a její reportáže ze Sovětského svazu, kde byla několikrát jako delegátka FTP a kde také studovala na moskevské stranické škole. Náznorně, přesvědčivě psala o všem, co poznala v SSSR a netajila se tím, že v této socialistické zemi vidí vzor pro budoucnost naší republiky. Pro tuto zásadovost a nekompromisnost byla *ROZSEVAČKA* nemilosrdně cenzurována a několikrát zastavena,¹¹³⁾ proto také její redaktorka stála mnohokrát před buržoazním soudem. A po příchodu nacistů do Prahy byla mezi prvními zatčenými komunisty.

Pokrokové, levicově orientované listy

Pro politické působení KSČ měl samozřejmě prvořadý význam ústřední tiskový orgán a další ústřední časopisy a regionální listy strany. Jejím pomocníkem v prosazování pokrokové ideologie bylo však i několik časopisů, které sice nevydávala přímo KSČ, ale svým celkovým ideovým zaměřením se otevřeně přiznávaly ke své komunistické nebo alespoň levé orientaci. Šlo o kulturně politické, zájmové nebo odborné listy, které právě proto, že je veřejnost posuzovala jako „nestraničké“, udělaly pro rozšíření komunistických zásad a pokrokové ideologie opravdu mnoho. Není je tedy možno pominout, i když vlastně do struktury tisku KSČ nepatřily.

¹¹³⁾ V červenci 1929, v březnu 1931 a v listopadu 1933 — vždy na 6 měsíců.

Jedním z prvních těchto listů byl ČERVEN, časopis vydávaný S. K. Neumannem. Měl se stát volnou tribunou spisovatelů, výtvarných umělců a kritiků, kteří se hlásili k novému umění. Vyjadřovalo to už záhlaví jeho prvního čísla „Nové umění – Příroda – Technická doba – Socialismus – Svoboda“. První ročník časopisu navazoval bezprostředně na předválečné Neumannovy představy a zásady, a jeho pojetí bylo proto převážně anarchistické. Ale již od druhého ročníku se jeho koncepce změnila. S. K. Neumann se přihlásil k myšlenkám Října a v souvislosti s tím se změnil i autorský kolektiv ČERVNA. Stále více sem přispívali představitelé nejmladší umělecké generace – Josef Hora, Jindřich Honzl, J. L. Fischer, Karel Teige ad.

S rostoucí diferenciací ve společnosti se ČERVEN zaměřoval stále více na problémy kulturně politické a posléze výhradně politické. Současně s tím, jak S. K. Neumann ztrácel víru v československý stát a jeho politické zřízení, dozrával v něm názor o nutnosti revoluce na celém světě, tedy i v Československu. Aby k tomu mohlo dojít musila být také zde založena komunistická strana. Proto se ČERVEN, zejména jeho třetí ročník, který byl oficiálním „Organem komunistických skupin“, věnoval propagaci VŘSR a zásad Komunistické internacionály. Už v květnu 1920 uveřejnil S. K. Neumann svolání k proletariátu severních Čech, k bývalým členům anarchistické federace, aby tvořili komunistické skupiny „dokud si doba nevyntí založení jednotné strany komunistické“, neboť „srp a kladivo na rudém praporu Třetí internacionály vlají nad světem“.

ČERVEN se tak stal časopisem, který vedle kladenské SVOBODY za vedení a přispívání Ant. Zápotockého pro tuto propagaci u nás udělal nejvíce. Proto v něm také vycházely překlady ideologů komunistického hnutí – např. v edici ČERVNA byl poprvé v ČSR vydán překlad Leninova díla Stát a revoluce. Po založení KSČ prakticky skončila politická úloha ČERVNA, stal se opět literárním a kulturním časopisem. S. K. Neumann ho zastavil v době, kdy byl založen Proletkult a jeho stejnojmenný časopis. PROLETKULT přinášel hlavně články o literatuře a umění, ukázky z děl pokrokových, komunistických spisovatelů a básníků našich i cizích, zabýval se však i teoretickými otázkami marxismu-leninismu.¹¹⁴⁾

Ve 20. letech byla nesporně nejvýznamnější skupinou, v níž se shromažďovali představitelé pokrokové avantgardy, skupina Devětsil. Zpočátku našli její členové platformu k vyjadřování svých názorů v Neumannově ČERVNU a v Nejedlého VARU, později, když se devětsilovská avantgarda orientovala převážně poetisticky a konstruktivisticky, začal Devětsil vydávat časopisy vlastní. Bylo to nejprve PÁSMO, v dalších letech pak měsíčník pro moderní kulturu RED. K jejich spolupracovníkům patřili čelní představitelé těchto směrů K. Teige, J. Seifert, Fr. Halas, B. Václavěk ad.

Velice zajímavým časopisem, který sehrál v oblasti kulturně politické

¹¹⁴⁾ V roce 1924 se Proletkult spojil s časopisy Agitátor a Komunismus v Komunistickou revui.

a politické ve 20. letech významnou, ničím nenahraditelnou roli, byla bojovná a ostře polemická revue — VAR Zd. Nejedlého. Také VAR stál mimo KSČ, a to mu mělo umožnit získávat sympatie pro socialismus na mnohem širším fóru a hlavně v jiných vrstvách — mezi mladou inteligencí. Zd. Nejedlý o svém záměru později napsal: „...*Dělnická třída odpověděla na prosinec 1920 činem, založila komunistickou stranu ... Hůře však bylo s inteligencí a s ní studující mládeží. Ta, nemajíc přirozeného třídního základu, propadala neuvěřitelnému zmatku. A jeden z úkolů Varu byl proto pomoci alespoň lepší části této mládeže a vůbec inteligence z tohoto jejího zmatku a vyvést ji na cestu, jež jediná vedla k cíli...*“ (Var II, 1949, str. 66).

Pro Zd. Nejedlého nikdy nebylo frází, že mládež je budoucnost národa. Bytostně prožíval přesvědčení, že jaká bude mládež, takový bude zítřek. Proto se po celý život obracel k mladým, vedl je a vychovával — vychoval např. celou generaci pokrokových hudebních kritiků. A svým VAREM se opět postavil do služeb zítřka, zítřka republiky a socialismu. Rozhodl se vyrvat mladou inteligenci vlivu buržoazie. Na obálce VARU bylo napsáno „Pokrokový list pro veřejné otázky“. Ozřejmit podstatu pokrokovosti, vést a vychovávat k ní, to si dal Zd. Nejedlý za úkol. A nechtěl mluvit jen k přesvědčeným, chtěl k přesvědčení dovést tápající a kolísající. K jakému přesvědčení, o tom ovšem list nenechával nikoho na pochybách. Nic nebylo Nejedlému cizejší, než liberalistická „nestrannost“. Pranýřoval ji jako historik, jako hudební vědec a kritik, nemohla být tedy jeho programem ani jako politického publicisty.

Dalším momentem, který pojil a sdružoval většinu tehdejších hlasatelů politické a kulturní avantgardy, byl vztah k Sovětskému svazu. Proto byla založena Společnost pro hospodářské a kulturní sblížení s novým Ruskem, která vydávala i své časopisy NOVÉ RUSKO, ZEMĚ SOVĚTŮ a PRAHA-MOSKVA. Prvními členy Společnosti byli z okruhu redaktorů a spolupracovníků RUDÉHO PRÁVA a VARU např. M. Majerová, J. Honzl, J. Hora, K. Teige, F. X. Šalda, S. K. Neumann, Arnošt Dvořák, I. Olbracht, J. Seifert aj. I zde se plně projevoval inspirující a sjednocující význam osobnosti Zd. Nejedlého pro českou pokrokovou inteligenci.

Do široké palety kulturně politických listů, v nichž měli pokrovní kulturní činitelé možnost vyslovovat a propagovat zásady a cíle nové, progresivní ideologie, lze zahrnout jistě ještě mnoho dalších listů. Z nich jmenujme alespoň některé. LEVÁ FRONTA — pokrokový marxistický časopis, zabývající se uměleckými a literárními otázkami, KMEN — časopis pro moderní literaturu za Fučíkova vedení, INDEX — kulturně politický měsíčník skupiny pokrokových kulturních pracovníků soustředěných v Brně a pak v Olomouci kolem B. Václavka, další Václavkův časopis U-BLOK, který programově vycházel ze závěrů I. sjezdu sovětských spisovatelů (1934) a pařížského mezinárodního kongresu spisovatelů (1935) na obranu kultury proti fašismu, SVĚT SOVĚTŮ — časopis Svazu přátel SSSR ad.